

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE Nr. ____
din ____ 2023
Chișinău

cu privire la aprobarea Programului pentru anii 2023 – 2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027

În temeiul punctului 15 obiectivul I subacțiunea 1.3 din Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89/2018 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018 nr.295-308, art.457), Guvernul **HOTĂRĂȘTE:**

1. Se aprobă Programul pentru anii 2023 – 2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (se anexează).
2. Ministerele și alte autorități administrative centrale:
vor realiza, în termenele stabilite, acțiunile incluse în Planul de acțiuni privind realizarea Programului;
vor include politicile și subiectele referitoare la consolidarea relațiilor interetnice în documentele de politici publice sectoriale, conform competențelor;
vor prezenta anual, până la data de 1 februarie, Ministerului Educației și Cercetării informația privind implementarea Programului nominalizat.
3. Ministerul Educației și Cercetării va prezenta Guvernului anual, până la data de 1 martie, raportul anual de progres privind implementarea Programului.
4. Ministerul Educației și Cercetării va elabora raportul final de evaluare a Programului și îl va prezenta Guvernului în termen până la 1 martie după finalizarea implementării Programului.
5. Finanțarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni privind realizarea Programului nominalizat se va efectua din contul și în limitele alocațiilor aprobate în aceste scopuri în bugetele autorităților implicate, precum și din alte surse, conform cadrului normativ.
6. Se recomandă autorităților administrației publice locale să contribuie la realizarea acțiunilor prevăzute în Program.
7. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Educației și Cercetării.

PRIM-MINISTRU

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

**Vice-prim ministru, ministrul afacerilor externe
și integrării europene**

Nicu POPESCU

Ministrul educației și cercetării

Anatolie TOPALĂ

Ministrul finanțelor

Veronica SIREȚEANU

**PROGRAMUL PENTRU ANII 2023 – 2025
DE IMPLEMENTARE A STRATEGIEI DE CONSOLIDARE A RELAȚIILOR
INTERETNICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU ANII 2017-2027**

I. INTRODUCERE

1. Programul pentru anii 2023 – 2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016, (numit în continuare Program) este un document de politici publice pe termen mediu care descrie obiectivele și acțiunile ce urmează a fi realizate în cele patru domenii prioritare, stabilite în Strategie: *I. Participarea la viața publică; II. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba oficială a statului și limbile minoritare; III. Dialogul Intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova; IV. Mass-media.*
2. Elaborarea Programului a avut un caracter incluziv, transversal, participativ și transparent, desfășurându-se în cadrul Grupului de Lucru interinstituțional creat prin Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării (Ordin MECC nr.1388/2020). Programul a fost elaborat de către Ministerul Educației și Cercetării în colaborare cu reprezentanți ai autorităților/instituțiilor de stat, societății civile, reprezentanții Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, partenerii de dezvoltare etc.: Agenția Relații Interetnice, Cancelaria de Stat, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Interne, Biroul Național de Statistică, Consiliul Audiovizualului, Consiliul pentru egalitate, Oficiul Avocatului Poporului, Institutul Patrimoniului Cultural, Congresul Autorităților Locale al Republicii Moldova, reprezentanți ai Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, reprezentanți ai societății civile, Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale, Oficiul ONU pentru drepturile omului.
3. Punerea în aplicare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru perioada 2017 - 2027 este prevăzută în Agenda de Asociere RM-UE pentru anii 2021 – 2027. Expirarea Planului de Acțiuni pentru 2017-2020 a determinat necesitatea, în conformitate cu prevederile Strategiei, elaborării unui nou Program pentru anii 2023 – 2025. De asemenea, adoptarea unui Program pentru perioada 2023 - 2025 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru perioada 2017 – 2027 este o măsură inclusă în Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (aprobat de către Comisia Națională pentru Integrare Europeană pe data de 4 august 2022).
4. Programul va contribui la abordarea următoarelor probleme și provocări: *nivelul redus de participare a minorităților naționale la viața publică; eficiență scăzută a interacțiunii organelor consultative cu persoanele aparținând minorităților naționale, în special la nivel local; insuficiența de date dezagregate cu privire la minoritățile naționale; cunoașterea limitată a limbii române de către reprezentanții minorităților naționale/etnice; nivelul scăzut de cunoaștere de către diferite grupuri din*

societate a diversității culturale, lingvistice, istoriei și tradițiilor minorităților naționale; nivelul insuficient de promovare a diversității și multilingvismului în mass-media.

5. În conformitate cu Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, urmează a fi demarat procesul de evaluare a gradului de conformitate a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, activitatea de evaluare fiind inclusă și în Planul de acțiuni al Programului. .

6. În procesul de elaborare a Programului și Planului de acțiuni conex s-a ținut cont de realizările, dar și de lacunele și lecțiile învățate, derivate din politicile în domeniu elaborate și implementate anterior, precum și standardele, obligațiile și bunele practici naționale și internaționale în domeniul drepturilor omului și consolidării relațiilor interetnice, care să răspundă cerințelor reprezentanților minorităților naționale din Republica Moldova.

7. **Constatările și concluziile evaluării** a Planului de acțiuni pe anii 2017-2020 pentru implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru anii 2017 – 2027 (efectuată cu asistența partenerilor de dezvoltare):

1) Puțin peste jumătate dintre acțiunile propuse în Planul de acțiuni precedent au fost realizate pe deplin - 54%, 38% au fost realizate parțial și 8% nu au fost realizate.

2) Evaluarea a constatat că Planul de acțiuni pentru 2017-2020 a contribuit la crearea de parteneriate și sinergii pozitive între toate tipurile de părți interesate de implementare (autorități publice, actori nestatali, Organizațiile Societății Civile (OSC), parteneri de dezvoltare).

3) Planul de acțiuni pentru 2017 - 2020 a contribuit la crearea fundamentului pentru producerea unor studii importante de referință și colectarea de date și dovezi importante, fapt care permite o mai bună înțelegerea situației de pe teren pentru elaborarea de politici bazate pe dovezi.

4) Evaluarea nu a identificat existența mecanismelor sustenabile de coordonare și consultare la nivel regional și local. Comunicarea cu OSC-urile care reprezintă minoritățile naționale se limitează, în cea mai mare parte, la Consiliul coordonator, care nu se întrunește în mod regulat. De asemenea, Consiliul nu practică monitorizarea sistematică a gradului de examinare sau realizare a subiectelor ridicate de membrii săi.

5) Raportul de evaluare a Planului de acțiuni precedent a evidențiat importanța sporirii diverselor capacități ale părților interesate pentru implementarea eficientă a etapei a doua a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru anii 2017 – 2027, formularea clară a indicatorilor de progres care ar permite estimarea impactului urmare a schimbărilor calitative, precum și estimarea corespunzătoare a costurilor și a altor resurse necesare pentru asigurarea „raportului cost/eficiență” și „raportului calitate/preț”, dezvoltarea unor mecanisme eficiente de coordonare și consultare a politicilor din domeniu la nivel regional și local.

6) Evaluarea a constatat că programele mass-media existente care vizează minoritățile naționale se caracterizează prin eficiență redusă, urmare a atractivității limitate pentru comunități din cauza mai multor factori.

7) Evaluarea a relevat o eficiență scăzută a Planului de acțiuni pentru 2017-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”. Formularea vagă „în limitele bugetului disponibil” a fost aplicată în raport cu sursa de finanțare a majorității activităților finanțate de la bugetul de stat, fapt care nu oferă date suficiente pentru estimarea costurilor. Ca urmare, alocarea fondurilor s-a bazat pe principiul „rezidual”, și nu pe un exercițiu eficient de estimare a costurilor.

8) Asistența externă solidă oferită de partenerii de dezvoltare a fost cea mai importantă forță motrice externă din spatele dezvoltării Strategiei pentru relații interetnice și obținerii rezultatelor PA pentru 2017-2020.

9) Evaluarea a identificat puține dovezi cu privire la schimbarea pe termen lung produsă de PA pentru 2017-2020, în principal din cauza faptului că a trecut un timp relativ scurt de la începutul implementării Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice.

8. Programul ține cont de un șir de recomandări incluse în documentele organismelor internaționale și regionale de monitorizare în domeniu, precum Evaluarea Periodică Universală (UPR), Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD), Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW), Comitetul pentru drepturile copilului (CRC), Comitetul ONU privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (CESCR), Consiliul Drepturilor Omului (HRC), Raportorul special al ONU pentru problemele minorităților, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI). Aceste recomandări au fost transpuse în acțiuni concrete reflectate în Planul de acțiuni al Programului.

9. Programul reprezintă o foaie de parcurs pentru promovarea unei coerențe între angajamentele internaționale ale Republicii Moldova și documentele de politici strategice naționale în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale și consolidării relațiilor interetnice. Caracterul intersectorial al documentului este asigurat de obiectivele și acțiunile specifice propuse pentru a fi realizate în domeniul educației, tineretului, culturii, turismului, mass-media etc. În plus, acest caracter al Programului este reflectat și în orientarea directă sau indirectă a unor acțiuni specifice spre accelerarea procesului de eliminare a discriminării împotriva femeilor și persoanelor cu dizabilități aparținând minorităților naționale. Promovarea egalității gender este integrată prin prisma respectării drepturilor minorităților naționale.

10. *“Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și între țări”* și primordialitatea non-discriminării sunt unele din principiile fundamentale ale Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), la care a aderat Republica Moldova. Programul va contribui la realizarea a patru ODD-uri:

a) ODD 10 „Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta”

Ținta 10.2. “Până în 2030, abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, indiferent de vârstă, sex, dizabilitate, rasă, etnie, origine, religie sau statut economic sau de altă natură.” și Ținta 10.3. “Asigurarea oportunităților egale și reducerea inegalității rezultatelor, inclusiv prin eliminarea legilor, politicilor și practicilor discriminatorii, și promovarea legislației, politicilor și acțiunilor corespunzătoare în acest sens.” Astfel, Programul prevede încurajarea participării la viața publică și la procesul de luare a deciziilor a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special a tinerilor, promovând respectarea principiului egalității între femei și bărbați. Un alt aspect este comunicarea mai eficientă între autorități și societatea civilă, în special cea care reprezintă minoritățile naționale. De asemenea, Programul promovează interacțiunile societății la diverse niveluri cu scopul facilitării dialogului intercultural, diversității, monitorizării și raportării stereotipurilor negative, discriminării și instigării la ura interetnică în spațiul mediatic.

ODD 4 *“Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți”*

Ținta 4.7. “Până în 2030, asigurarea faptului că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv, printre altele, prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei

culturi a păcii și non-violenței, cetățenia globală și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă”.

În acest sens, Programul contribuie la promovarea drepturilor minorităților naționale din perspectiva abordării egalității, non-discriminării și dialogului intercultural, îmbunătățirea procesului de predare-învățare atât a limbii române pentru minoritățile naționale, cât și a limbilor minorităților naționale.

c). ODD 5 ”Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor”

Ținta 5.5. Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și a egalității de șanse la posturi de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

Programul prevede măsuri speciale pentru încurajarea participării la viața publică a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special a tinerilor și femeilor, promovând respectarea principiului egalității între femei și bărbați.

d). ODD 16 „Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”

Ținta 16.3. “Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, toți bărbații și copiii”, ținta 16.6. “Dezvoltarea eficienței, responsabilității și transparenței instituțiilor la toate nivelurile”, Ținta 16.7. „Asigurarea procesului decizional

receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile” și Ținta 16.10. “Asigurarea accesului egal la informație tuturor cetățenilor”.

Din acest punct de vedere, Programul contribuie la crearea condițiilor necesare în vederea recrutării reprezentanților minorităților naționale la toate nivelurile administrației publice, perfecționarea cadrului instituțional și normativ în contextul politicii de integrare. Un alt aspect important se referă la îmbunătățirea cunoștințelor în domeniile ce se referă la relațiile interetnice și analiza de date în acest domeniu, precum și la promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței.

11. Programul este corelat în mod plener cu prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) “Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr.315/2022, care prevede sporirea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vârstă, mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care *nici un om nu trebuie lăsat în urmă*. Programul contribuie la realizarea a trei obiective ale SND (nr. 4, 7 și 9) și anume: *Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală; Obiectivul general 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente; Obiectivul general 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.*

În acest sens, Programul propune spre realizare obiectivele ce țin de consolidarea capacităților tinerilor în vederea încurajării acestora de a participa la viața publică, intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, prin eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative, asigurând un proces participativ și transparent de luare a deciziilor, instruirea factorilor relevanți privind drepturile omului, inclusiv drepturile minorităților naționale, promovarea limbilor minorităților naționale, diversității culturale și spiritului civic, acțiuni de prevenire a infracțiunilor motivate de prejudecăți, ură interetnică și discriminare etc.

În vederea realizării politicilor privind limba română și limbile minoritare, Programul asigură sinergia și complementaritatea necesară cu acțiunile relevante din *Programul național pentru învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023- 2025*, aprobare a cărui, la rândul său, este prevăzută de Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, partea operațională a *Programului de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”*, care prevede îmbunătățirea procesului de predare-învățare a limbii române pentru minoritățile naționale din

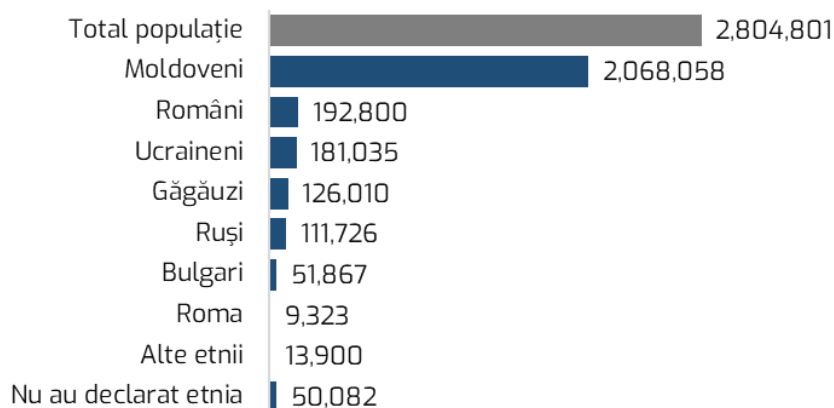
Republica Moldova, precum și sporirea nivelului de competențe lingvistice și promovarea cunoașterii limbii române.

12. Beneficiarii direcți și indirecti ai Programului sunt reprezentanți ai minorităților naționale și organizațiile acestora; reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale responsabili de consolidarea relațiilor interetnice; reprezentanții domeniului educațional și academic, organizațiilor nonguvernamentale, implicați în procesul de învățare-predare pentru minorități naționale; organizații ale societății civile care monitorizează respectarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv cazurile de instigare la ură interetnică și discriminare; mass-media publică și privată implicată în reflectarea diversității etnice; alți actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

13. Diversitatea etnică a Republicii Moldova este o parte a istoriei și culturii țării. S-a format o tradiție ca reprezentanții diferitelor etnii să conviețuiască în cooperare și înțelegere. Conform datelor statistice din 2014, pe teritoriul țării locuiesc reprezentanți ai peste 40 de minorități naționale. Printre cele mai numeroase minorități naționale sunt ucraineni (6,6%), găgăuzi (4,6%), ruși (4,1%), bulgari (1,9%), romi (0,3%) ș.a.

Figura 1. Structura etnică a populației Republicii Moldova (recensământul populației, 2014)

În profil teritorial, distribuția populației după etnie arată că moldovenii sunt majoritari în majoritatea raioanelor /municipiile țării, iar în 16 din acestea, ponderea moldovenilor este de peste 85%. Excepție face raionul Taraclia, unde predomină etnicii bulgari (66,1%) și UTA Găgăuzia, cu 83,8% găgăuzi. Persoanele care s-au declarat ca fiind de etnie ucraineană și rusă sunt concentrate în mun. Chișinău și Bălți, astfel ponderea etnicilor ruși fiind de 37,7% și respectiv 13,6%, iar a ucrainenilor de 14,9% în mun. Chișinău și respectiv 9,6 % în mun. Bălți. (Sursa Biroul Național de Statistică (BNS))

Domeniul I. Participarea la viața publică

14. Participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale din Republica Moldova la viața publică constituie o componentă esențială a unei societăți pașnice, stabile și democratice. Organismele internaționale și regionale din domeniu relevă faptul că nu este suficient doar de a depăși

obstacolele în calea participării tuturor cetățenilor în mod egal la viața publică, dar este necesar și de a promova activ o asemenea participare, inclusiv în rândul persoanelor aparținând minorităților naționale, adoptând măsuri speciale. În acest sens, Republica Moldova se confruntă cu un șir de **probleme și provocări**: numărul insuficient de reprezentare a minorităților în administrația publică centrală, în special femei; participarea redusă în procesul de luare a deciziilor în domeniile relevante pentru minoritățile naționale; eficiența scăzută de funcționare a organismelor consultative cu participarea persoanelor aparținând minorităților naționale, insuficiența de date în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale etc.

15. Raportorul special pentru problemele minorităților la ONU *“cheamă Guvernul să examineze problema luării măsurilor direcționate spre asigurarea și consolidarea participării politice a persoanelor aparținând minorităților în Republica Moldova și participării lor pe scară largă în organele decizionale”*.

Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor în Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al RM (adoptat de Comitet la cea de-a șaptezeci și cincea sesiune (10-28 februarie 2020) recomandă statutului *“să adopte măsuri speciale temporare pentru accelerarea accesului egal la funcții publice, educație și angajare în câmpul muncii pentru femeile din grupurile subreprezentate, precum femeile de etnie romă, femeile din rândul minorităților naționale, femeile din mediul rural, femeile în etate și femeile cu dizabilități”*, precum și *“să-și îmbunătățească sistemul de colectare a datelor, care să fie dezagregate în funcție de sex, vârstă, dizabilitate, etnie, locație geografică și alți factori relevanți”*.

Raportul explicativ al Convenției-cadru pentru protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale specifică în continuare că *„pentru a crea condițiile necesare [...] părțile ar putea promova măsuri [...]: consultări [...] prin proceduri și instituții adecvate și prin încurajarea participării efective la procesele decizionale și în organele electivă atât la nivel național, cât și la nivel local”*, în timp ce Rezoluția CM / ResCMN (2021) 16 privind implementarea Convenției-cadru de către RM (adoptată la 7 iulie 2021) recomandă să fie *“asigurat în mod sistematic ca persoanele aparținând minorităților naționale să participe la toate procesele de luare a deciziilor, în special, dar nu exclusiv în domeniile care le sunt imediat relevante și să țină cont în mod eficient de opiniile și preocupările lor cu privire la reforma administrației publice”* și să fie *“luate măsurile legislative și măsurile politice necesare pentru a crește reprezentarea minorităților naționale în organele alese și în administrația publică la toate nivelurile, inclusiv prin promovarea sensibilizării partidelor politice către comunitățile naționale minoritare și preocupările lor regionale și prin intensificarea eforturilor pentru promovarea unui dialog constructiv și instituționalizat cu autoritățile locale și regionale”*, precum și *“prioritizarea angajării funcționarilor publici cu cunoștințe lingvistice minoritare la nivel local”*.

Raportul final de evaluare a implementării Planului de Acțiuni pentru 2017 - 2020 pentru implementarea Strategiei a pus în evidență faptul că opiniile persoanelor aparținând minorităților naționale nu sunt întotdeauna luate în considerare în procesul de luare a deciziilor, în special, în domeniile care le vizează în mod direct, iar sistemul de coordonare și consultare periodică între nivelul central și cel regional / local nu asigură o participare eficientă. Implicarea organelor consultative în luarea deciziilor ar trebui să aibă un caracter regulat și permanent.

16. Un exercițiu important în acest domeniu a reprezentat desfășurarea în perioada 2019-2020 a Studiului *“Participarea efectivă a minorităților naționale la viața publică din Republica Moldova”* cu sprijinul experților ÎCMN, care a fost lansat în noiembrie 2020. Studiul a stabilit situația de referință

și a evaluat cadrul de politici la nivelul anului 2020. Studiul a avut drept scop evaluarea empirică (pe baza datelor primare și secundare) a nivelului „participării efective a minorităților naționale la viața publică” atât de jure (în legislația și politicile naționale), cât și de facto (în practica guvernamentală la nivel central și local).

Studiul a elucidat unele discrepanțe existente între cadrul juridic și politic național și implementarea bunelor practici. Astfel, lacunele de jure sunt după cum urmează: a) standarde minime - în timp ce 64% (7 din 11) standarde internaționale minime au fost pe deplin îndeplinite, 36% (4 din 11) nu au fost realizate; b) cele mai bune practice - în timp ce cele mai bune practici recomandate de 50% (3 din 6) au fost reproduse, 50% (3 din 6) nu au fost reproduse. Lacunele de facto în ceea ce privește implementarea standardelor legale și de politici naționale privind participare efectivă a minorităților naționale la viața publică în cele 3 domenii menționate mai sus constau în următoarele: a) (33%) 3 din 9 standarde relevante au fost îndeplinite complet; b) (22%) 2 au fost îndeplinite doar parțial; c) (22%) 2 nu pot fi evaluate deoarece lipsesc datele relevante; și d) (22%) 2 nu au fost realizate.

Rezultatele Studiului relevă faptul că, deși Guvernul Republicii Moldova depune eforturi în ceea ce privește implementarea standardelor internaționale convenite, rămâne loc pentru a încuraja angajarea persoanelor aparținând minorităților în serviciul public, a asigura condițiile necesare pentru studierea limbii române, a eficientiza funcționarea organismelor consultative cu participarea persoanelor aparținând minorităților naționale, a îmbunătăți competențele funcționarilor publici pentru lucru cu comunitățile etnice și sporii comunicarea dintre autorități și grupurile etnice minoritare. Aceste constatări sunt, în principiu, confirmate și de datele Etnobarometrului, realizat în 2020 cu sprijinul ÎCMN, conform căruia procentul celor satisfăcuți în rândul minorităților de nivelul la care sunt reprezentate interesele lor în procesul decizional este relativ mic: 22% - bulgari și ucraineni, 23% - romi, 25% - ruși și găgăuzi.

17. Constituirea unei comisii parlamentare care supraveghează problemele minorităților - *Comisia pentru drepturile omului și relații interetnice a Parlamentului Republicii Moldova* - este considerată drept un exemplu de bune practici privind implementarea standardelor internaționale și a cadrului juridic și de politici naționale privind participarea efectivă a minorităților naționale la viața publică. O valoare adăugată în acest sens are și desemnarea unui consilier în domeniul culturii și al relațiilor interetnice al Președintelui Republicii Moldova. Cu toate acestea, numărul de ședințe consultative sau sesiunilor de schimb de opinii organizate la nivel de Președinție și Parlament este redus.

18. Prin HG nr.593/2018 Biroul Relații Interetnice a fost redenumit în Agenția Relații Interetnice (ARI), autoritate administrativă centrală din subordinea Guvernului Republicii Moldova. În același timp, funcțiile de elaborare și de monitorizare a politicilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor au fost transmise Ministerului Educației și Cercetării, iar funcțiile de implementare a politicilor în acest domeniu fiind păstrate de entitatea reformată - Agenția Relații Interetnice. Această modificare a fost introdusă conform art. 4 din Legea nr. 98/2012 privind administrația publică centrală de specialitate, care stabilește un principiu fundamental de organizare și funcționare a administrației publice centrale de specialitate: „*delimitarea funcțiilor de elaborare și de promovare a politicilor de funcțiile de implementare a acestora*”.

19. În vederea asigurării oportunităților egale pentru minoritățile naționale de a participa la viața publică, culturală și socială a statului, Agenția Relații Interetnice întreprinde măsuri privind eficientizarea și fortificarea conlucrării cu Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale (CC) - organ obștesc consultativ pe lângă Agenția Relații Interetnice, astfel încât, parteneriatul dintre organizațiile etnoculturale și Agenție să permită implicarea activă și stabilirea responsabilităților

pentru ca problemele minorităților naționale să fie soluționate cât mai eficient. În acest scop, Agenția Relații Interetnice a introdus o serie de modificări la Regulamentul privind Consiliul Coordonator, care vor contribui la îmbunătățirea funcționării Consiliului Coordonator în calitate de canal de comunicare între autorități și persoanele aparținând minorităților naționale. Totodată, este necesar a se extinde practica constituirii organelor consultative la nivel subnațional ca să fie asigurat un dialog permanent cu reprezentanții grupurilor minoritare în ceea ce privește identificarea unor măsuri speciale de promovare a participării efective a minorităților naționale la viața publică, inclusiv prin încurajarea participării tinerilor la acest dialog. Implicarea în procesele decizionale ar trebui să aibă o natură regulată și permanentă. O atenție deosebită ar trebui acordată asigurării faptului că organismele consultative sunt favorabile incluziunii și reprezentative. Organismele consultative ar trebui, de asemenea, să abordeze în mod regulat aspectele de interes pentru minoritățile mai puțin numeroase și pentru persoanele care aparțin minorităților naționale care locuiesc în afara zonelor cu populație tradițional sau substanțial minoritară.

20. Anual Agenția Relații Interetnice actualizează și publică pe site-ul său oficial baza de date cu privire la asociațiile minorităților naționale la nivel național și local din Republica Moldova. Astfel, la nivel național activează 102 asociații obștești ale minorităților naționale acreditate pe lângă Agenția Relații Interetnice, iar la nivel local – 95 de asociații, cele mai numeroase fiind înregistrate după cum urmează: în Chișinău - 20, mun. Bălți - 14, UTA Găgăuzia - 5, r-nul Taraclia – 5, r-nul Soroca - 7, or. Ocnița - 4, or. Orhei - 5. Profilul organizațional al asociațiilor minorităților naționale este variat: de apărare și de promovare a drepturilor omului, cultural-educativ, asociații de femei și de tineret, asociații ale profesorilor, scriitorilor, pictorilor, comunității național-culturale etc.

21. Cu scopul soluționării provocărilor identificate, Programul prevede acțiuni privind dezvoltarea competențelor tinerilor aparținând minorităților naționale, în special femei, pentru angajare în serviciul public. De asemenea, se propune organizarea și desfășurarea campaniilor de informare și sensibilizare la nivel național și regional privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, campanii de informare cu privire la participare egală în serviciul public, precum și elaborarea, pilotarea programelor de instruire „la locul de muncă”, stagii pentru reprezentanții minorităților naționale, în special tineri absolvenți, angajați în ministere, Parlament, agenții guvernamentale, autoritățile publice locale pentru a încuraja participarea la viața publică prin abilitare și mentorat.

22. Consecințe și riscuri în cazul neintervenției: în cazul neimplementării măsurilor propuse în cadrul Programului, consolidarea încrederii comune prin comunicarea între autorități și minoritățile naționale va dura mai mult în timp și va fi mai dificilă, ceea ce poate încetini participarea efectivă în viața publică și incluziunea a minorităților naționale în viața socială și economică, fapt care va influența, la rândul său, asupra calității guvernării, stabilității politice și coeziunii sociale.

23. Una dintre problemele cheie pentru dezvoltarea politicilor bazate pe incluziune și respectarea principiului *nimeni nu este lăsat în urmă* ține de colectarea datelor dezagregate, în special, în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale. Conform recomandrilor CEDAW/C/MDA/CO/6, statul urmează *”să-și îmbunătățească sistemul de colectare a datelor pentru a furniza date dezagregate în funcție de sex, vârstă, dizabilitate, etnie, locație geografică și alți factori relevanți...”* Recensământul populației reprezintă una dintre sursele oficiale de date statistice dezagregate privind afilierea etnică. În luna martie 2017 au fost diseminate rezultatele ultimului Recensământ al Populației și al Locuințelor (RPL 2014), efectuat în anul 2014. Biroul Național de Statistică (BNS) a elaborat aplicația de vizualizare a datelor RPL 2014, pentru a facilita accesul la rezultatele menționate într-un mod ușor de vizualizat și de înțeles. Acest instrument permite valorificarea volumului imens de date colectate, fiind

posibilă dezagregarea și pe criteriul apartenenței etnice, iar sub aspect teritorial la nivel de comună. Rezultatele recensământului populației și al locuințelor sunt diseminate în 3 limbi: română, rusă și engleză (<http://recensamant.statistica.md/ro>). De asemenea, Etnobarometrul oferă date relevante cu privire la etnii. Însă, este necesar de a îmbunătăți mecanismul de colectare a datelor în domeniul minorităților naționale.

24. Insuficiența datelor anuale dezagregate pe etnii la nivel central și local constituie un impediment în procesul implementării politicilor naționale ce vizează diferite domenii: educație, muncă, participare la viața publică etc. Astfel, apare necesitatea intensificării colaborării cu autoritățile publice locale de nivelul I și II, organizațiile societății civile și instituțiile publice și private în vederea colectării unor informații adiționale, exacte și actualizate cu privire la situația socioeconomică și educațională a persoanelor aparținând minorităților naționale. Lipsa acestor informații împiedică elaborarea unor măsuri bine direcționate pentru remedierea problemelor existente cu care se confruntă persoanele aparținând minorităților naționale.

Prin urmare, una din acțiunile prioritare ale Programului se referă la îmbunătățirea sistemului de colectare și analiză a datelor referitoare la relațiile interetnice și asigurarea accesului la datele oficiale și publice, ceea ce va oferi o bază empirică în elaborarea unor măsuri bine direcționate pentru remedierea problemelor existente cu care se confruntă persoanele aparținând minorităților naționale în diferite domenii: participarea la viața publică și politică, ocuparea forței de muncă / șomajul, acces la educație, cunoașterea limbii române etc.

Consecințe și riscuri în cazul neintervenției: calitatea și disponibilitatea limitată a datelor și indicatorilor nu va da posibilitatea de a identifica care sunt inegalitățile și cum grupurile vulnerabile beneficiază de rezultatele dezvoltării, precum și care sunt acele măsuri de politici pentru a îmbunătăți situația grupurilor mai vulnerabile.

Domeniul II. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba oficială a statului și limbile minoritare

25. Limba este un element indispensabil al identității individuale și colective, reprezentând, totodată, un mecanism pentru integrare și coeziune socială. Conform datelor BNS, în Republica Moldova 19,3% din cetățeni declară că vorbesc o altă limbă decât majoritatea populației. Limba rusă este considerată limbă maternă de către 9,7% din populație, iar limba găgăuză - 4,2%, limba ucraineană - 3,9% și limba bulgară - 1,5% din populație.

Probleme și provocări: nivelul scăzut de cunoaștere a limbii române de către reprezentanții minorităților naționale/etnice și insuficiența de programe de studiere a limbii române pentru populația adultă, promovarea insuficientă a limbilor minorităților naționale, utilizarea limitată și a limbilor minorităților naționale în diferite domenii ale vieții, insuficiența de materiale didactice pentru predare-învățare a limbii române și limbilor minorităților naționale etc.

26. În Raportul Grupului de Lucru privind Evaluarea Periodică Universală (UPR) în perioada anilor 2016-2020 a fost formulat un șir de recomandări în materie de consolidare a limbii ca mijloc de integrare și de combatere a discriminării în baza criteriilor de limbă vorbită, cum ar fi “*promovarea drepturilor lingvistice ale minorităților și luarea măsurilor necesare pentru a garanta o educație de calitate atât în limba maternă, cât și în limba statului (A/HRC/34/121)*”, “*asigurarea implementării corecte a legislației cu privire la promovarea și protecția drepturilor, inclusiv a drepturilor lingvistice ale persoanelor ce aparțin minorităților naționale (A/HRC/34/12)*”, “*extinderea posibilităților elevilor, care vorbesc în limbile regionale ca să fie educați în limba maternă (CRC/C/MDA/CO/4-5)*” și “*Guvernul trebuie să ia măsurile necesare pentru asigurarea educației calitative în limba de stat*

pentru toți, precum și să examineze subiectul elaborării și introducerii programelor de educației bilingvă și multilingvă ca minoritățile să aibă posibilitatea să studieze și să fie învățați în limba maternă (A/HRC/34/53/Add.2)”.

Rezoluția CM / ResCMN (2021) 16 privind implementarea Convenției-cadru de către RM (adoptată la 7 iulie 2021) recomandă statului “să ia măsuri necesare pentru acomodarea pro-activă a diversității lingvistice a RM prin promovarea utilizării limbilor minoritare, în special a celor vorbite de grupuri numeric mai mici, în comunicările oficiale și în topografie”, „asigurarea, în strânsă consultare cu reprezentanții minorităților naționale, ca sistemul de învățământ să ofere persoanelor aparținând minorităților naționale acces efectiv la cunoașterea deplină a limbii de stat, îmbunătățind, în același timp, accesul la predare și învățare de calitate și în toate limbile minorităților prin modele de educație bilingve și trilingve care permit accesul la limbile utilizate în RM și să faciliteze dialogul interetnic în societate,,

27. Datele Studiului referitor la reprezentativitatea și participarea diferitelor grupuri etnice în serviciul public relevă faptul că nivelul insuficient de cunoaștere a limbii de stat de către minoritățile naționale constituie un impediment pentru angajare în administrația publică.

De asemenea, rezultatele Etnobarometrului arată că nivelul de cunoaștere a limbii de stat este scăzut în rândul minorităților naționale. Astfel, doar 1 din 4 vorbitori de limbă rusă, ucraineană și bulgară vorbesc și înțeleg bine limba de stat, în timp ce proporția în grupul găgăuz este mult mai mică - 1 din 10 persoane. Fiecare al treilea vorbitor de rusă, ucraineană și romani și fiecare al doilea de bulgară și găgăuză practic deloc nu cunoaște limba de stat. În pofida acestor realități, marea majoritate a tinerilor își exprimă disponibilitatea de a învăța limba de stat, dacă ar exista posibilitatea să o studieze gratuit.

Studiul cu privire la percepțiile locuitorilor din Autonomia Găgăuză și raionul Taraclia cu privire la situația socio-economică și politică, realizat în 2021 de Institutul de Politici Publice, arată că aproape jumătate de respondenți din regiunile respective simt nevoia de a cunoaște limba română în activitățile din viața de zi cu zi.

28. În sensul răspunderii la recomandările structurilor internaționale privind însușirea limbii române de către minoritățile naționale, Guvernul a implementat „Programului național pentru îmbunătățirea calității învățării limbii române în instituțiile de învățământ general cu instruire în limbile minorităților naționale (2016-2020), care a asigurat, la nivel curricular și metodic continuitatea învățării limbii române, în conformitate cu Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi, începând de la treapta timpurie până la ciclul liceal.

29. La nivelul învățământului superior, pentru realizarea prevederilor Codului Educației, noul „Plan-cadru pentru studii superioare de licență (ciclu I), de master (ciclu II) și integrate”, aprobat prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 120/2020, la componenta de formare a abilităților și competențelor generale, planurile de învățământ pentru grupele academice alolingve, indiferent de domeniul de formare profesională, includ obligatoriu un curs de limbă română de comunicare, inclusiv „Tehnici de comunicare/ Corespondența de afaceri” etc. În scopul facilitării inserției pe piața muncii a absolvenților din grupele alolingve, pentru această categorie de studenți se introduc obligatoriu la anii superiori unități de curs de specialitate cu predare în limba română.

Tabelul nr.1 Numărul studenților în instituțiile de învățământ superior după limba de instruire
(Sursa: Publicația Educația în Republica Moldova, BNS)

Anul de studii	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
----------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Numărul de studenți, total	65 543	60 608	56 840	59 033
Română	54 264 (82,8%)	50 872 (83,94%)	47 557 (83,7%)	48 971 (82,96%)
Rusă	9 717 (14,8%)	8 336 (13,75%)	7 986 (14%)	8 484 (14,37%)
Engleză	976 (1,5%)	896 (1,48%)	741 (1,3%)	1 162 (1,97%)
Franceză	460 (0,7%)	400 (0,66%)	464 (0,8%)	321 (0,54%)
Alte (italiană/germană/bulgară)	126 (0,2%)	104 (0,17%)	92 (0,2%)	95 (0,16%)

30. Mai multe activități implementate de MEC, ARI în parteneriat cu Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM), inclusiv cu sprijinul donatorilor internaționali, au vizat îmbunătățirea accesului la învățarea limbii de stat pentru adulți și tineri, inclusiv prin programe de învățare la distanță, elaborate și implementate, inclusiv în cadrul Programului anual de granturi pentru tineret al MEC prin platforma “*Învățăm româna la distanță*”. În cadrul acestor proiecte au fost realizate mai multe acțiuni care au servit la diversificarea și asigurarea accesului la instrumente digitale pentru învățarea limbii române. Ca rezultat, a fost creată platforma online de învățare a limbii române (<https://invat.antem.org/>) pentru diferite categorii de beneficiar din diferite regiuni ale Republicii Moldova compact populate de persoanele aparținând minorităților naționale, inclusiv UTA Găgăuzia, Taraclia, Râșcani, Briceni, regiunea transnistreană etc., în dependență de nevoile și necesitățile acestora. Actualmente, platforma include module și conținuturi educaționale pentru învățarea limbii române la nivelul A1-A2, B1, B2, C1, dar și module ce conțin teste de evaluare și de autoevaluare a competențelor de comunicare în limba română elaborate conform Cadrului European Comun de Referințe pentru Limbi: Învățare, Predare, Evaluare.

De asemenea, în cadrul Programului anual de granturi pentru tineret, a fost elaborată o aplicație mobilă *Învățăm română ușor și interactiv. Ghid de conversație*. Aplicația mobilă este realizată într-o tehnologie modernă care permite însușirea și exersarea unor modele de vorbire în română pentru a fi utilizate în situații de zi cu zi și poate fi descărcată gratuit. Astfel, tinerii reprezentanți ai minorităților naționale din diverse zone rurale și urbane ale țării au avut posibilitatea de a învăța gratuit limba română la nivelul A1, A2, B1 și B2 și de a autoevalua competențele lingvistice prin platforma invat.antem.org.

31. Totodată aceste măsuri sunt insuficiente pentru a asigura condițiile necare pentru a spori nivelul de cunoaștere a limbii române în rândul minorităților naționale. În scopul soluționării problemelor identificate, în Planul de Activitate al Guvernului pentru anii 2021 – 2022 (HG 235/2021) este prevăzută acțiunea *Aprobarea Programului național pentru învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025*, care prevede acțiuni privind îmbunătățirea nivelului de cunoaștere a limbii române.

32. Cu scopul asigurării drepturilor minorităților naționale la educație în limba lor maternă, Ministerul Educației și Cercetării (MEC) elaborează variate modele de Plan-cadru. În prezent, minoritățile naționale din Republica Moldova învață conform „*Planului-cadru pentru învățământ primar și gimnazial cu limba rusă de instruire pentru elevii de naționalitate ucraineană, găgăuză, bulgară (2.4.)*”, potrivit căruia *Limba maternă și literatura, Istoria, cultura și tradițiile ucrainenilor/*

rușilor/ găgăuzilor/ bulgarilor/ romilor sunt disciplinele școlare cu statut obligatoriu în ciclul primar și gimnazial, având prevăzute 4 ore pe săptămână. Totodată e necesară diversificarea modelor de Plan-cadru orientate spre integrarea disciplinelor de studii.

Tabelul nr.2 Elevii instituțiilor de învățământ primar și secundar general după limba de predare (Sursa: Publicația Educația în Republica Moldova, BNS)

Anul de studii	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021 - 2022
Numărul de studenți, total	334 159	333 144	334 375	336 713
Română	269 689 (80,7%)	268 703 (80,7%)	269 548 (80,6%)	271 441 (80,6%)
Rusă	64 034 (19,2%)	63 982 (19,2%)	64 241 (19,2%)	64 867 (19,3%)
Alte	436 (0,1%)	459 (0,2%)	586 (0,2%)	405 (0,1%)

În vederea aplicării articolelor din Codul Educației, care se referă la studiul și predarea limbilor minorităților naționale, în anul 2018 în cadrul procesului de dezvoltare curriculară au fost elaborate curricula și manuale pentru clasele primare, iar în 2019 - pentru clasele gimnaziale și liceale la disciplinele: „Limba și literatura rusă”; „Limba și literatura ucraineană”; „Limba și literatura găgăuză”; „Limba și literatura bulgară”. Anual, Ministerul Educației și Cercetării organizează sesiuni de instruire privind implementarea curriculumului la limba și literatura rusă (limba de instruire), limba și literatura găgăuză, limba și literatura ucraineană și limba și literatura bulgară (învățământul gimnazial și liceal). Totodată, eforturile cu privire la consolidarea capacităților cadrelor didactice trebuie continuate.

Tabelul nr.3 Numărul școlilor în care sunt studiate limbile minorităților naționale (sursa MEC)

Limba studiată	Nr. de școli	Localități
Limba ucraineană	37	Briceni, Ocnîța, Edineț, Râșcani, Glodeni, Chișinău, Taraclia, Orhei, Cahul, rl Comrat, s. Ferapontievca, Bălți, Drochia, Ștefan-Vodă
Limba găgăuză	42	În toate localitățile din UTA Găgăuzia
Limba bulgară	28	Taraclia, UTA Găgăuzia, mun. Chișinău, Cahul, Leova, Caușeni, Cantemir
Limba ebraică	2	mun. Chișinău
Limba poloneză	1	mun. Chișinău
Limba germană	1	mun. Chișinău

33. Grație susținerii acordate de Oficiul Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale și autorităților publice locale, în grădinițele din UTA Găgăuzia, din 2015, se implementează cu succes programul bilingv „Integrarea cu respect pentru diversitate - Învățarea simultană a limbilor româna și găgăuză în UTA Găgăuzia”, elaborat și realizat de ANTEM. Programul prevede crearea condițiilor

necesare pentru copii și părinții acestora pentru a studia, în paralel, limba română și limba găgăuză, ceea ce le favorizează coeziunea și integrarea lingvistică, socială și profesională și contribuie la păstrarea identității etnice și a patrimoniului cultural în regiune. În cadrul proiectului a fost dezvoltat un set de materiale didactice bilingve pentru grupa mare (nivelul Pre-A1.2.): *curriculum, ghid metodologic; auxiliar didactic/manual; carduri cu imagini; culegere de poezii și cântece; culegere de povești, snoave și povestiri, însoțite de suporturi audio*. De asemenea, cu susținerea financiară a partenerilor de dezvoltare, Oficiului Înaltului Comisar pentru minoritățile Naționale, Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Guvernului Republicii Turcia, au fost elaborate suporturi didactice bilingve pentru grupa pregătitoare (nivelul Pre-A1.3.): *manual/auxiliar didactic, caiete de exerciții, culegeri de cântece și poezii, culegeri de povești și dramatizări, repere metodologice pentru profesorii de limba română și limba găgăuză*. Toate materialele didactice sunt postate pe platformă bilingvă <http://bilingual.antem.org/>, cu acces gratuit la materialele didactice pentru învățarea simultană a limbilor română și găgăuză la nivelul Pre-A1. De asemenea, cadrele didactice: profesori de limbă română, profesori de limbă găgăuză, manageri de grădinițe, metodiști au beneficiat de instruire privind predarea simultană a limbilor română și găgăuză în instituțiile de educație timpurie, realizate de Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova cu suportul MEC și partenerilor de dezvoltare.

Urmare a extinderii programului bilingv în toate instituțiile de educație timpurie din Găgăuzia, în octombrie 2020 autoritățile din UTA Găgăuzia au aprobat *Programul regional de învățare bilingvă în toate instituțiile de educație timpurie*, scopul cărui constă în dezvoltarea competențelor de comunicare în limba găgăuză și limba română în instituțiile de educație timpurie din UTA Găgăuzia. Actualmente 56 de instituții de educație timpurie din UTA Găgăuzia implementează programul de învățare simultană a limbilor română și găgăuză.

34. În același timp, urmare a cooperării cu Consiliul European, s-au înregistrat unele progrese în procesul de pregătire a ratificării Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, ceea ce va constitui un element important în alinierea prevederilor naționale la standardele europene în domeniu. În vederea aplicării prevederilor Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare în 7 localități din Republica Moldova a fost lansat proiectul-pilot pentru producerea și instalarea semnelor turistice în limbile minorităților naționale. Activitatea este realizată în cadrul proiectului „Protejarea minorităților naționale și a limbilor minoritare în Georgia, Republica Moldova și Belarus”, parte a Parteneriatului pentru bună guvernare al UE și CoE. Municipiul Chisinau (ca una din 7 localități selectate pentru participare în acest proiect-pilot) a primit un grant pentru producerea și instalarea semnelor turistice, în limbile română și engleză, precum și în limbile minorităților naționale – rusă, ucraineană, germană, bulgară și yiddish. Scopul inițiativei a constat în creșterea vizibilității limbilor minoritare în Republica Moldova, promovarea multilingvismului, moștenirii culturale naționale, precum și a infrastructurii turistice din capitala Republicii Moldova.

Având în vedere caracterul sensibil al subiectului privind ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare (CELRM), au fost organizate consultări, în cadrul cărora s-a decis oportun de a întreprinde următoarele acțiuni: efectuarea unei evaluări obiective a implementării documentului în condițiile Republicii Moldova; raționalizarea numărului eventualelor angajamente și coordonarea acestora cu comunitățile minorităților naționale, pornind de la faptul că statul ce ratifică Carta își asumă în prima etapă un număr limitat de angajamente (cel puțin 35 din 68); definitivarea proiectului de instrument/lege de ratificare a CELRM, consultarea acestuia cu APC, APL, organizațiile minorităților naționale; elaborarea Planului de acțiuni pentru implementarea treptată a prevederilor Cartei, care să

specifice și sursele de finanțare; identificarea mecanismelor de aplicare a prevederilor Cartei la nivel central și local, precum și a mecanismului uniform de monitorizare a implementării.

35. În vederea, respectării drepturilor lingvistice ale persoanelor aparținând minorităților naționale, Programul prevede acțiuni privind continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare îmbunătățirea predării limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ general, organizarea evenimentelor multilingve la care să participe persoanele aparținând minorităților naționale, precum și promovarea limbii române în rândul minorităților naționale.

36. **Consecințe în cazul neintervenției:** în cazul neintervenției se limitează drepturile lingvistice ale minorităților naționale. Limbile minoritare trebuie să fie protejate pentru că, în unele cazuri, sunt amenințate de dispariție, precum în cazul limbii găgăuze, asigurând în același timp, oportunități de învățare calitativă a limbii române. Programul va contribui la menținerea și dezvoltarea tradițiilor, a diversității și bogăției culturale a Republicii Moldova, pe care trebuie să le conservăm, în spiritul principiilor și bunelor practici internaționale în acest sens.

Domeniul III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova

37. Dialogul intercultural reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente de consolidare a societății. Un element indispensabil al dialogului intercultural este crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală.

Probleme și provocări: insuficiența de interacțiune între populația majoritară și minoritățile naționale, nivelul insuficient de cunoștințe al diferitelor grupuri din societate despre diversitatea culturală, lingvistică, istoria și tradițiile minorităților naționale sunt factori esențiali care limitează accesul copiilor, tinerilor, dar și al adulților, reprezentanți ai minorităților naționale, la educație de calitate și defavorizează integrarea lor în societate, în consecință reprezentenții minorităților etnice se pot confrunta cu cazuri de discriminare, prejudecăți și stereotipuri. Astfel, se evidențiază necesitatea sporirii măsurilor pentru edificarea identității civice, dezvoltarea dialogului intercultural în vederea recunoașterii și aprecierii valorilor culturale ale tuturor etniilor conviețuitoare pe teritoriul Republicii Moldova, educației pentru democrație și pentru drepturile omului și educației pentru dezvoltare.

38. Raportul Grupului de Lucru privind Evaluarea Periodică Universală la ONU din 2016 (*A/HRC/34/12*)” a subliniat importanța *“consolidării principiilor fundamentale de egalitate și nondiscriminare în sistemului educațional creării mecanismelor pentru a asigura ca stigmatizarea și discriminarea împotriva minorităților naționale sunt eradicate din sectoarele publice și private, inclusiv prin intermediul instruirii și ridicării nivelului de conștientizare a funcționarilor publici, responsabilizării lor și mecanismelor ce oferă despăgubiri persoanelor afectate elaborării ulterioare a politicii în domeniul păstrării și dezvoltării identității culturale a persoanelor ce aparțin minorităților naționale și grupurilor etnice”; “elaborarea unei politici care să contribuie la lupta Republicii Moldova împotriva discursului instigator la ură și a discriminării rasiale; “asigurarea colectării datelor statistice privind cazurile de manifestări de antisemitism, xenofobie și discriminare rasială; “stabilirea mecanismelor de eradicare a stigmatizării și discriminării împotriva persoanelor aparținând minorităților naționale în sectorul public și privat, inclusiv prin formare, conștientizare și responsabilitate a funcționarilor, precum și mecanisme de remediere a celor afectați; întărirea eforturilor de investigare și reprimare a cazurilor de discurs instigator la ură și infracțiuni motivate de ură și asigurarea accesului efectiv la justiție pentru victime, inclusiv ... membrii comunităților*

religioase sau minoritare etnice". Raportorul special pentru problemele minorităților naționale recomandă să fie întreprinse măsuri în vederea "*desfășurării campaniilor de sensibilizare, dedicate diversității demografice a Republicii Moldova cu scopul înlăturării stereotipurilor și încurajării dialogului intercultural între grupe*", "*conținutul curriculumul național și al manualelor trebuie să reflecte diversitatea societății moldovenești, inclusiv contribuția minorităților naționale în demografia țării*" (A/HRC/34/53/Add.2). Conform recomandărilor CERD, "*Gurvernul ar trebui să creeze versiuni ale site-urilor web oficiale în limbile minorităților naționale ...*", "*să desfășoare campanii educaționale pentru a aborda cauzele fundamentale ale prejudecăților și pentru a promova toleranța și respectul pentru diversitate, inclusiv cu accent pe rolul și responsabilitățile jurnaliștilor și funcționarilor publici*" (CERD/C/MDA/CO/10-11). La rândul său, ECRI recomandă intensificarea activităților de instruire pentru reprezentanții organelor de urmărire penală și ai sistemului judiciar privind infracțiunile motivate de ură, inclusiv discursurile de ură.

Rezoluția CM / ResCMN (2021) 16 privind implementarea Convenției-cadru de către Republica Moldova (adoptată la 7 iulie 2021) recomandă "*asigurarea faptului ca programele de învățământ și materialele educaționale să reflecte în mod adecvat diversitatea societății moldovenești și să susțină obiectivul mai larg de a crea o identitate civică incluzivă, care să se bazeze pe respectul pentru diversitate; asigurarea ca profesorii din toate școlile să fie instruiți în mod adecvat pentru a adapta diversitatea în clasă*", "*sporirea sprijinului pentru activitățile la nivel central și local cu scopul păstrării și promovării tuturor identităților și culturilor minorităților naționale ca parte integrantă a diversității Republicii Moldova și asigurarea accesului egal la resurse; implicarea îndeaproape a reprezentanții minorităților în procedurile de alocare relevante*", "*asigurarea ca remediile legale disponibile împotriva infracțiunilor motivate de ură și a violenței rasiale să fie cunoscute pe scară largă în rândul publicului, în special în rândul grupurilor care sunt cele mai expuse la un astfel de comportament; instruirea în mod adecvat a funcționarilor publici relevanți angajați în aplicarea legii pentru a investiga, sancționa și monitoriza în mod eficient toate plângerile aferente; investigarea și sancționarea independent a cazurilor de abatere a poliției*".

39. Conform studiilor realizate de Consiliul pentru egalitate, discriminarea în baza criteriilor de limbă și etnie rămâne a fi o provocare serioasă pentru Republica Moldova. Pe parcursul anului 2020 Consiliul a constatat fapte de discriminare în baza acestor criterii în 22,5 % din totalul deciziilor de constatare emise. Totodată, în anul 2020 în raport cu criteriul "limbă" au fost emise 20,24% din decizii de constatare, în timp ce cu privire la "originea etnică" – 3,57%. Astfel, între problemele identificate care împiedică asigurarea egalității au fost enumerate următoarele:

- 1) Discriminarea pe criteriul de limbă în accesul la justiție. Aspectele invocate în plângerile examinate de către Consiliu scot în evidență că limba este una din problemele privind inaccesibilitatea sistemului de justiție pentru vorbitorii limbii de comunicare interetnică. Astfel, din totalul de plângeri în care s-a constatat că în 63,6% au fost vizate instanțele de judecată. Aspectele invocate în plângerile examinate de către Consiliu scot în evidență una din problemele privind inaccesibilitatea sistemului de justiție pentru vorbitorii limbii ruse.
- 2) Nerespectarea dreptului persoanelor aparținând minorităților naționale de a primi răspuns în limba în care au formulat adresarea. Cazuistica Consiliului arată că, din totalul deciziilor de constatare a discriminării pe criteriul de limbă, 13% s-a constatat încălcarea dreptului persoanelor aparținând minorităților naționale de a primi răspuns în limba în care au formulat adresarea. Consiliul a observat că autoritățile justifică această încălcare invocând lipsa

personalului care posedă limba rusă, lipsa unităților de traducător și constrângerea bugetară care nu le permite contractarea externă a serviciilor de traducere.

- 3) Evidențierea etniei în articolele de presă. Consiliul a notat că utilizarea etniei în contextul descrierii unor evenimente negative nu este altceva decât evidențierea statutului de minoritar în baza originii etnice și servește drept temei pentru luarea deciziilor cu impact disproporționat asupra membrilor comunității minoritare vizate, care nu au nici o legătură cu activitatea infracțională.
- 4) Discriminare în accesul la informația privind instrucțiunile de folosire a medicamentelor. Potrivit standardelor internaționale în materie, unul din elementele de bază ale dreptului la sănătate constituie accesibilitatea informațiilor. Acest fapt presupune ca toate persoanele să aibă acces și să poată înțelege orice informație care se referă la sănătatea acestora, inclusiv la informațiile privind denumirea medicamentelor și modalitatea de utilizare a acestora;
- 5) Comportamente diferențiate generate de necunoașterea limbii de stat.

În anul 2020 CPEDA E a recepționat 297 de plângeri în care se invocă o situație de discriminare, inclusiv despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței. Așadar, 20,24% din deciziile de contestare s-au referit la limba utilizată și 3,57% la originea etnică.

Tabelul 4. Criteriile protejate din perspectiva deciziilor CPEDA E, 2020 (% din deciziile de constatare ale Consiliului)

Criteriile protejate din perspectiva deciziilor Consiliului (% din deciziile de constatare)

Criterii protejate	Domenii	Câmpul muncii	Acces la servicii și bunuri disponibile publicului	Lezarea demnității umane	Justiție	Educație	Alte domenii	TOTAL
Sex/gen/statut matrimonial		7,23	2,41	8,43	1,20	1,20		20,24
Dizabilitate/stare a sănătății		4,82	1,84			3,61	1,20	20,24
Limbă		1,20	8,43	2,41	8,43			20,24
Opinie		8,43					1,20	9,53
Origine etnică				3,61				3,57
statut social			1,20	1,20	1,20			3,57
Vârsta		2,41						2,41
Statut de beneficiar de pensie								2,41
Orientare sexuală		2,41	1,20	1,20				2,41
HIV+		1,20						1,20
Statut profesional			1,20					1,20
Activitate sindicală		1,20						1,20
Alt criteriu similar		2,38				1,20	7,14	10,71
TOTAL %		30,95	26,19	16,67	10,71	5,95	9,52	100,00

Situația privind fenomenul discriminării în Republica Moldova, 2020

13

În scopul eficientizării procesului de contracarare a acțiunilor cu caracter discriminatoriu, prin Legea nr. 306/2012 a fost completat Codul Contravențional cu 3 articole care prevăd răspunderea contravențională pentru discriminare, inclusiv: discriminare în domeniul muncii (art. 542), discriminare în domeniul învățământului (art. 651) și discriminare privind accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului (art. 711). Prin aceeași lege au fost operate modificări în art.176 din Codul Penal – încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor și în art. 346 din Codul Penal – acțiunile

intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase. În scopul asigurării capacităților organelor de urmărire penală și procurorilor de a aplica eficient legislația penală în astfel de cazuri, au fost aprobate Instrucțiunile metodologice „*Ghid privind investigarea și judecarea infracțiunilor motivate de ură*”.

40. În ultimii ani, conform opiniei CPEDAE, aplicarea Legii cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 a condus la anumite progrese pe diferite domenii, având impact și asupra situației minorităților naționale. În societate se atesta o creștere ușoară a nivelului toleranței în rândul populației. În anul 2018 CPEDAE, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, a evaluat percepțiile și atitudinile populației față de egalitate. Analiza comparativă a rezultatelor studiilor privind percepțiile și atitudinile față de egalitate, realizate în 2015 și 2018, arată o scădere a indicelui distanței sociale (IDS) ale anumitor grupuri minoritare din Republica Moldova. Indicele mediu de IDS față de grupurile marginalizate (2.4 din 6) indică faptul că, în general, cetățenii Moldovei ar accepta reprezentanții grupurilor minoritare ca vecini. Cu toate acestea, nivelul cel mai redus de acceptare rămâne a fi persoanele LGBT, persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA, romi, foști deținuți. Același studiu realizat în noiembrie 2021 a constatat că indicele mediu de distanță socială (IDS) față de grupurile minoritare a înregistrat valoarea 2,66 (din maxim 6 posibile), ceea ce ar însemna, în general, că cetățenii Republicii Moldova ar accepta reprezentanții grupurilor minoritare drept colegi. Grupurile acceptate în cea mai scăzută măsură sunt reprezentate de persoanele LGBT+ (IDS = 4,5), persoanele care trăiesc cu HIV (IDS = 3,5) și persoanele care au fost deținute (IDS = 3,1).

41. Ca urmare a evaluării competențelor instituțiilor naționale pentru drepturile omului, în care s-a recomandat crearea unui mecanism comun de cooperare, la data de 15 noiembrie 2018 a fost semnat Acordul de înțelegere între Oficiul Avocatului Poporului (OAP), ARI și CPEDAE, care vine să consolideze cooperarea între instituții și eforturile comune pe segmentul drepturilor omului. Părțile vor acorda o atenție deosebită drepturilor minorităților naționale la educație, accesul la informație, participare și altor drepturi - culturale, religioase și lingvistice. În vederea dezvoltării capacităților instituționale, colaboratorii instituțiilor menționate au participat activ la programe de instruire, organizate special în acest scop de Misiunea OSCE în Republica Moldova în perioada 2018 - 2020, cum ar fi discutarea mecanismului de identificare și abordare a neajunsurilor existente în politicile de stat în acest domeniu; modalitățile de realizare a participării minorităților naționale la viața publică, în special măsurile afirmative necesare pentru atingerea egalității în procesul de guvernare și de luare a deciziilor; analiza conceptelor de bază și elementelor cheie ale dreptului la asistență medicală, precum și impactul diferitor servicii de asistență medicală asupra grupurilor minoritare; bunele practici de monitorizare și raportare cu privire la respectarea drepturilor omului etc.

42. În vederea continuării cooperării constructive, la data de 20 septembrie 2019 OAP, ARI și CPEDAE au semnat *Declarația comună cu privire la desfășurarea și reflectarea campaniei electorale fără discriminare și discurs de ură*. În contextul campaniei electorale din octombrie 2019 instituțiile semnatare au făcut un apel către politicieni, candidați electorali, jurnaliști, formatori de opinie etc. să respecte valorile democratice, să promoveze principiul egalității și nediscriminării, să evite discursul de ură și să respecte demnitatea umană. Totodată, la data de 28 septembrie 2019 Consiliul Audiovizualului (CA) în calitate de autoritate de reglementare a domeniului comunicării audiovizuale a aderat la Declarația menționată.

43. CA a monitorizat campania electorală la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 în cadrul programelor a 15 posturi de televiziune și 1 post de radio. Monitorizarea a inclus și compartimentele „*Discriminare și discurs de ură*” și „*Egalitatea de gen*”. Rezultatele monitorizării

au atestat faptul că furnizorii de servicii media au reflectat evenimentele electorale într-o modalitate relativ echilibrată, fără *discriminare și discurs de ură*, neadmițând în modul de reflectare a campaniei electorale incitarea la ură sau discriminare; incitarea la ură între persoane, interetnică sau separatism teritorial; lezarea demnității sau reputației altei persoane, ofensă publică sau utilizarea limbajului sexist.

44. În scopul sporirii nivelului de sensibilizare referitor la prevederile Strategiei și Planului de Acțiuni pentru 2017-2020, o ediție bilingvă româno-rusă a documentelor cu un tiraj de 3000 de exemplare a fost tipărită și diseminată ministerelor, altor organe ale administrației publice centrale și locale, asociațiilor minorităților naționale, instituțiilor societății civile, contribuind astfel la demararea punerii în aplicare a acestor documente de politici. De asemenea, cu sprijinul financiar al Misiunii OSCE în Republica Moldova, în cadrul proiectului *”Îmbunătățirea capacităților și abordărilor de cooperare durabilă în domeniul minorităților naționale”*, a fost publicat textul Strategiei, tradus în 4 limbi minoritare: ucraineană, găgăuză, bulgară și romani.

45. A fost realizat Etnobarometrul în Republica Moldova (studiu privind relațiile interetnice în Republica Moldova), metodologia și chestionarul acestuia fiind coordonate și validate după o serie de reuniuni, organizate în perioada aprilie-mai 2019. Responsabili pentru desfășurare: MEC și ARI, cu susținere din partea experților Institutului pentru Politici Europene (IEP), ÎCMN și Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE). Ca o parte a acestui exercițiu au fost intervievate 2,622 respondenți.

46. Studiul Oficiului ONU pentru Drepturile Omului cu privire la Impactul COVID -19 asupra drepturilor omului publicat în 2020 a relevat că, în contextul pandemiei, bariera lingvistică a afectat accesul minorităților naționale la spectrul complet de informații despre măsurile luate pentru a atenua efectele pandemiei și protecția împotriva virusului, precum și la informațiile legate de vaccinul COVID-19 și procesul de vaccinare.

Prin urmare, având în vedere apelul Secretarului General al ONU, precum și recomandările ÎCMN pentru minorități naționale referitor la drepturile omului în contextul pandemiei de COVID-19, autoritățile moldave în colaborare cu societatea civilă și parteneri de dezvoltare, au introdus o serie de măsuri de urgență, care au luat în considerare nevoile tuturor celor din societate, inclusiv persoanele aparținând minorităților naționale și alte comunități marginalizate. Astfel, au fost organizate acțiuni destinate, în special, accesului la informații în limbile minorităților naționale – de exemplu, începând cu 16 aprilie 2020 activează versiunea în limba rusă a platformei online care prezintă situația de ultimă oră privind cazurile de COVID-19; au fost editate și distribuite ghiduri despre măsurile de protecție de la coronavirus în limbile minorităților (rusă, ucraineană, găgăuză și romani); a fost creat un site special care conține documentele oficiale adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale, traduse în limba rusă. Este asigurat procesul de învățământ la distanță pentru toți elevii, inclusiv și în limbile minorităților naționale.

47. În scopul facilitării și extinderii dialogului intercultural, Ministerul Culturii promovează patrimoniul cultural al Republica Moldova. Obiectivele principale ale acțiunilor culturale reprezintă asigurarea accesului la cultură, fără deosebire de rasă sau naționalitate, promovarea dialogului intercultural, încurajarea cetățenilor de a cunoaște tradițiile și patrimoniul cultural al tuturor naționalităților conlocuitoare:—ucraineni, ruși, bulgari, găgăuzi, polonezi etc. Printre cele mai importante acțiuni culturale realizate, pot fi menționate următoarele: *“Zilele Europene ale Patrimoniului”*; *„Ziua Națională a Portului Popular”*; *„Târgul Meșterilor Populari”*; *“Târgul*

Național al Covorului - Covorul Dorului”; „*Ziua Internațională a Muzeelor*” și „*Noaptea Europeană a Muzeelor*”.

48. În scopul sprijinirii potențialului creativ și creării condițiilor adecvate pentru desfășurarea activităților culturale, Guvernul acordă granturi, pe bază de concurs, pentru implementarea proiectelor culturale, desfășurate de organizațiile necomerciale, conform Regulamentului cu privire la modul de finanțare din bugetul de stat a proiectelor culturale desfășurate de organizațiile necomerciale, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 503/2019, proiectele pot fi depuse la șase arii tematice, după cum urmează: *Arte vizuale, Artele spectacolului, Muzică, Educație prin cultură, Cultură scrisă, Patrimoniu cultural*.

Totodată, în vederea susținerii și dezvoltării sectorului de tineret anual se lansează – *“Programul de Granturi pentru organizațiile de tineret”* –, prin care se acordă, în bază de concurs, suport logistic și financiar pentru realizarea inițiativelor, programelor și proiectelor de tineret, consolidând, în acest mod, cooperarea statului cu societatea civilă. Deși aceste oportunități există, se observă o participare redusă a organizațiilor etno-culturale care ar contribui la promovarea dialogului intercultural și coeziunii sociale.

49. Complementar la acțiunile sus-menționate, ARI organizează și desfășoară acțiuni cultural-educative la nivel național, mese rotunde, seminare, conferințe tematice, precum și campanii de informare și sensibilizare cu privire la promovarea dialogului intercultural, cum ar fi, Festivalul republican anual al etniilor „*Unitate prin diversitate*”; Zilele Scrisului și Culturii Slave în Republica Moldova; acțiuni dedicate Zilei Internaționale a Romilor; festivalul „*Tradiții și obiceiuri de iarnă ale etniilor din Republica Moldova*.”; acțiuni dedicate Zilei Internaționale a Limbii Materne (februarie); acțiuni dedicate Zilei Internaționale/Naționale a Comemorării Victimelor Holocaustului; Festivalul diasporei poloneze „*Primăvara poloneză în Republica Moldova*” (mai); sărbătoarea „*Navruz-Bayrami*” (martie), Zilele Taras Șevcenco în Republica Moldova, sărbătoarea „*Maslenița*” organizată de Comunitatea Rusă (februarie) etc. La nivel local se organizează festivalul etniilor în circa 22 de raioane din țară, diferite concerte, serate poetice și literar-muzicale, conferințe, mese rotunde, concursuri, întâlniri cu tineri scriitori și poeți din țară etc.

50. În scopul creării condițiilor adecvate pentru desfășurarea activităților culturale promovate de asociațiile obștești și integrarea acestora în procesul de promovare a dialogului intercultural în Republica Moldova, ARI oferă organizațiilor etnoculturale sprijin financiar prin finanțarea proiectelor culturale. Un rol important în procesul păstrării diversității culturale îi revine Casei Naționalităților – centru cultural și de documentare al asociațiilor etnoculturale din Republica Moldova, care activează pe lângă ARI. Anual, în incinta Casei Naționalităților sunt desfășurate circa 250 de activități etnoculturale: expoziții, lansări de carte, festivaluri, manifestări de promovare a obiceiurilor și tradițiilor naționale, conferințe, mese rotunde, seminare, concerte, spectacole, concursuri, sărbători naționale, etc. Tematica acestor manifestări adesea depășește domeniul relațiilor interetnice, atrăgând oameni cu diferite opinii, experiențe și vârste, ceea ce contribuie la formarea spiritului de toleranță și încurajarea dialogului intercultural în societatea moldovenească.

51. În domeniul *educației*, în anul de studii 2018-2019 în lista disciplinelor obligatorii au fost introduse două discipline: *“Dezvoltare personală”* și *„Educație pentru societate”*, care includ în mod direct sau indirect temele, precum aprecierea diversității culturale, diversitatea culturală și pluralismul, toleranță, relaționarea armonioasă, eliminarea stereotipurilor și comunicarea non-conflictuală, care contribuie la dezvoltarea atitudinii pozitive față de modul de interacțiune eficientă cu ceilalți pe tot parcursul vieții. De asemenea, Planul-cadru include și un șir de discipline opționale care abordează în

mod direct și indirect tematica drepturilor fundamentale ale omului, acceptarea diversității, toleranță interetnică, comunicarea interculturală, eliminarea prejudecăților și stereotipurilor, printre care se numără: „Educația pentru drepturile omului cl. I-XII”, „Să ne cunoaștem mai bine”, „Cultura bunei vecinătăți”, „Educație pentru toleranță” „Educație interculturală” „Educație pentru echitate de gen și șanse egale”, disciplina opțională pentru liceu „Religie. Cultul ortodox”, „Religia pentru predarea creștinismului de rit evanghelic și adventist de ziua a șaptea” etc.

52. În urma reformei curriculare, a fost reconceptualizată disciplina „Istoria românilor și universală”, ținându-se cont de recomandările experților internaționali referitoare la studierea istoriei, incluse în documentele elaborate la nivel european - *Recomandarea 15 (2001) privind predarea istoriei în Europa în secolul XXI*, *Recomandările Adunării Parlamentare cu privire la dimensiunea europeană a educației (Recomandarea 111/1989)*, *cu privire la învățarea istoriei în Europa (Recomandarea 1283/1996)*, *Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind educația în ceea ce privește păstrarea moștenirii istorice (Recomandarea nr. R(2000)13)*, *Memorandumul pentru educația permanentă, elaborat de UE* - precum și sugestiile parvenite din raioanele republicii, urmare a discuțiilor la nivel de comisii metodice, reuniuni metodice raionale și republicane. Astfel, conform curriculumului la disciplină nu mai puțin de 5% din numărul anual de ore sunt prevăzute pentru studierea istoriei locale. Prin urmare documentul include studierea conținuturilor curriculare cu referire la minoritățile naționale conlocuitoare pe teritoriul țării.

53. În temeiul Ordinului Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1198/2020, urmare a implementării proiectului „Promovarea și dezvoltarea educației interculturale în formarea inițială a cadrelor didactice”, implementat de Centrul Educațional ProDidactica cu sprijinul financiar al Fundației pentru copii „Pestalozzi” din Elveția, în instituțiile de învățământ superior se desfășoară un proces continuu de monitorizare a implementării cursului „Educația interculturală în instituțiile de învățământ superior”. Astfel, începând cu anul academic 2020-2021, cursul „Educație interculturală” pentru studenții ciclului I-licență din domeniul „Științe ale educației” devine o componentă obligatorie în formarea inițială a cadrelor didactice în învățământul superior.

54. Din perspectiva revitalizării economice a zonelor în care locuiesc persoanele aparținând minorităților naționale, inclusiv în ceea ce privește infrastructura adecvată și oportunitățile de angajare drept un mijloc de consolidare a sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova, la momentul de față Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) gestionează *12 Programe naționale de Suport în Afaceri*, care au drept scop stimularea în implementarea inițiativelor de afaceri, în special în zonele rurale. Programele nominalizate contribuie, în mod integrat și incluziv, la dezvoltarea competențelor antreprenoriale și organizatorice, prin facilitarea accesului la consultanță/mentorat, instruire și finanțare (granturi/garanții), pentru gestionarea și extinderea activităților în toate domeniile economiei naționale. Beneficiarii Programelor de suport în afaceri provin inclusiv din zonele *în care locuiesc preponderent minoritățile naționale (ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, romi etc.)*. ODIMM încurajează spiritul de toleranță și dialogul intercultural și susține toate persoanele doritoare, de a beneficia de mecanisme de suport antreprenorial, oferite prin programele de stat.

Tabelul 5. Beneficiarii Programelor de suport în afaceri care provin din zonele în care locuiesc preponderent minoritățile naționale (ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, romi etc.), 2019 – semestru I 2021

Raion	Start pentru Tineri		Femei în afaceri		PARE 1+1		Ecologizarea IMM		Internaționalizarea IMM		Digitalizarea IMM		Total	
	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)	Nr. de beneficiari	Valoarea granturilor (mil. lei)
Briceni	3	0.48	3	0.4	5	1.25					2	0.22	13	2.35
Ocnita	0	0	6	0.68	5	1.25							11	1.93
Rișcani	8	1.22	2	0.39	3	0.75					2	0.21	15	2.57
Edineț	3	0.36	5	0.59	3	0.67							11	1.62
Soroca	8	1.15	17	2.26	9	1.9	1	0.093	1	0.10			36	5.503
Glodeni	1	0.18	3	0.39	5	1.25					2	0.21	11	2.03
Bălți	1	0.18	8	0.4	2	0.5	1	0.149			4	0.2	16	1.429
Taraclia	1	0.13			1	0.13					1	0.02	3	0.28
UTAG Găgăuzia	12	18.28	46	8.17	17	4.08	1	0.2	4	0.29	14	1.18	94	32.2

55. Promovarea dialogului intercultural, culturii toleranței și păcii, apartenenței civice la statul Republica Moldova sunt condiții obligatorii în prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării. Astfel, Programul prevede acțiuni de promovare a interacțiunilor la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, turistice care să faciliteze dialogul intercultural; sporirea capacităților diferiților actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice; instruirea jurnaliștilor în vederea reflectării diversității, încurajării dialogului intercultural, prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării etc.

56. **Consecințe și riscuri de neimplementare:** în cazul neimplementării acțiunilor propuse în Program, reprezentanții minorităților naționale nu vor avea instrumente suplimentare de acces la spectru larg de oportunități pentru promovarea dialogului intercultural, diversității culturale, drepturilor omului, educației civice etc., fapt care va îngreuna edificarea unei societăți pașnice, solidare și de înaltă coeziune, o societate în care conflictele de orice tip și magnitudine se rezolvă prin dialog, argumente și respectarea strictă a drepturilor.

Domeniul IV. Mass-media

57. Mass-media are un rol deosebit de important în procesul de consolidare a relațiilor inter-etnice. În primul rând, aceasta oferă un mediu virtual în care persoanele aparținând minorităților naționale își pot exercita drepturile, inclusiv dreptul de a utiliza limba maternă și de a dezvolta și a promova cultura. În al doilea rând, în calitate de instrument de recepționare și transmitere a informațiilor, mass-media este esențială pentru crearea unui climat favorabil dialogului intercultural și înțelegerii reciproce, inclusiv prin combaterea stereotipurilor negative, prejudecăților și intoleranței în societate.

58. **Probleme și provocări:** acces limitat la programele de calitate în limbile minorităților naționale și nivelul insuficient de promovare a diversității în mass-media. Conform raportului de evaluare a Planului de acțiuni pentru anii 2017 - 2020 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice, programele mass-media existente ce vizează minoritățile naționale nu sunt pe deplin suficiente urmare a atractivității reduse pentru comunitățile etnice. Acest lucru este cauzat de lipsă de oportunități pentru reprezentanții minorităților naționale de a influența conținutul, capacitățile tehnice limitate la nivel local, insuficiența gravă de finanțare pentru a produce programe de calitate în limbile minorităților, precum și de prioritatea redusă a subiectului pentru asociațiile profesionale de jurnaliști. Acest lucru contribuie la un sentiment de marginalizare în rândul minorităților naționale și drept rezultat mulți oameni aparținând minorităților naționale preferă să consume mass-media străină.

59. Actualmente pe teritoriul Republicii Moldova 16 furnizori de servicii media difuzează programe de televiziune și radiodifuziune sonoră în limba minorităților naționale: bulgară (postul TV: NTS și STV; postul de radio: Albena); găgăuză (posturi TV: TV-Găgăuzia, ATV Coguk, ATV, Bizim Dalgamiz și Eni Ai; posturi de radio: GRT, Bugeac FM, Bizim Dalgamiz FM, PRO 100 Radio,

Autonomia Noastră și Radio Sud); romă (postul TV: NOAH TV; postul de radio: Romano Patrin FM). Acești furnizori de servicii media difuzează cel puțin 75% din serviciile de programe de televiziune și radiodifuziune sonoră în limbile minorităților naționale.

60. Televiziunea publică „Moldova-1” mai bine de 3 decenii are în grila sa de emisie proiecte realizate în limbile etniilor conlocuitoare: în limba rusă - „Lumea rusă”, „Sub același cer”, în limba bulgară- „Unda Bugeacului”, în limba ucraineană – ”Svitanok”, în limba găgăuză - „Gagauz Ocaa” și „Petalo romano” în limba romani. Volumul original de emisie este de circa 40 ore anual, plus 46 de ore în reluare. Totodată, zilnic sunt produse și plasate pe post 4 buletine de știri în limba rusă cu un volum total de emisie de 70 min. La rândul său, Radio “Moldova-1” realizează emisiuni în limbile minorităților naționale: romani, ucraineană, găgăuză, idiș, bulgară, rusă. Zilnic sunt difuzate buletine de știri în limba rusă. Toate emisiunile realizate în limbile minorităților naționale sunt pregătite de reprezentanții acestor etnii.

61. Conform Raportului de monitorizare a mass-media “*Reflectarea minorităților și diversității în mass-media*” publicat de Misiunea OSCE în Republica Moldova în 2019, subiecte legate de persoanele aparținând minorităților naționale sunt reflectate rareori de către mass-media. Atunci când apar astfel de materiale, de regulă, e vorba de evenimente la zi despre grupul etnic minoritar, activități culturale sau infracțiuni. Deseori se recurge la etichetarea persoanelor bănuite de comiterea crimelor prin precizarea apartenenței etnice a acestora. Asemenea practici pot contribui la fortificarea prejudecăților și pot duce la discriminare.

La rândul său, în 2019, din rezultatele monitorizării publicațiilor apărute în mass-media, precum și a comentariilor furnizate de cititori, CPEDAE observa că sub pretextul libertății de exprimare sunt depășite anumite limite, și astfel se generează exprimări cu un conținut ofensator, instigator la ură sau discriminare. Preponderent, reacțiile respective au la bază anumite preconcepții și stereotipuri legate de limbă, etnie, religie, sex, orientare sexuală. Cât privește etnia, Consiliul constată menținerea tendinței de a include etnia persoanei în comunicate de presă, în special, pentru a generaliza sau a pune în lumină negativă persoanele care aparțin unei sau altei etnii. Evidențierea etniei, pentru un subtext negativ, în articolele sau titlurile de presă care aduc la cunoștința publicului anumite fapte, evenimente, contribuie la perpetuarea unor percepții negative față de anumite grupuri.

62. Rezoluția CM / ResCMN (2021) 16 privind implementarea Convenției-cadru de către RM (adoptată la 7 iulie 2021) cheamă autoritățile moldovenești “*să îmbunătățească în mod vizibil disponibilitatea difuzării de înaltă calitate și a altor mijloace media în limbile minoritare; să ia toți pașii necesari, inclusiv în procesul de digitalizare, către promovarea unui mediu media pluralist în care diversitatea este prezentată ca o parte integrantă și apreciată a societății, inclusiv prin instruirea și recrutarea persoanelor aparținând minorităților naționale în serviciile publice de radiodifuziune*”.

Raportorul special pe problemele minorităților la ONU recomandă Guvernului „*în consultație cu comunităților minoritare de a examina posibilitatea luării măsurilor pentru creșterea numărului emisiunilor televizate, difuzate în limbile minorităților la posturile de stat (A/HRC/34/53/)*”, precum și cheamă “*mass-media de a respecta cele mai înalte standarde ale eticii jurnalistice și de a nu admite răspândirea stereotipurilor despre persoane și grupe, precum și de a desfășura programele de training, angajare și sprijin al angajaților mass-media, aparținând grupurilor minoritare (A/HRC/34/53/)*”.

63. În acest sens, Codul serviciilor media audiovizuale (aprobat în 2018) conține prevederi ce se referă la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale și care interzic programele audiovizuale susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte

forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, rasă, naționalitate, religie, dizabilitate sau orientare sexuală. Conform art. 4 alin. (8), Codul obligă furnizorii de servicii media, ale căror servicii media audiovizuale se adresează comunităților în care o minoritate etnică este majoritară, de a transmite programe audiovizuale locale în limba minorității respective în proporție maximă de 75 % și de cel puțin 25 % în limba română. Articolul 55. alin.(6) prevede că în localitățile în care o minoritate etnică reprezintă cel puțin 25% din populație, distribuitorii de servicii media asigură cel puțin un serviciu media audiovizual liber la retransmisiune în limba minorității respective.

Totodată, în decembrie 2019, Consiliul Audiovizualului (CA) a aprobat Regulamentul privind conținuturile audiovizuale, în care expres sunt expuse prevederi cu privire la discursul instigator la ură și a oricăror forme de ură bazate pe intoleranță și discriminare; atacului la persoană și atingerea demnității umane; a conținutului audiovizual care elogiază regimurile totalitare, din trecut și din prezent, autorii crimelor și abuzurilor acestor regimuri, precum și cele ce denigrează victimele acestora.

64. Rezultatele monitorizării campaniei electorale la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 au atestat că furnizorii de servicii media au reflectat evenimentele electorale într-un mod relativ echilibrat, fără *discriminare și discurs de ură*, neadmițând în modul de reflectare a campaniei electorale incitarea la ură sau discriminare; incitarea la ură între persoane, interetnică sau separatism teritorial; lezarea demnității sau reputației altei persoane, ofensă publică sau utilizarea limbajului sexist. Consiliul Audiovizualului reacționează cu sancțiuni în cazurile de incitare la ură și discriminare în mass media audiovizuală. În acest sens, *Ghidul „Combaterea discursului de ură în media audiovizuală din Republica Moldova”*, elaborat de Promo-LEX, în parteneriat cu Consiliul European, facilitează înțelegerea conceptelor de incitare la ură și discriminare și oferă pârghiile necesare pentru aplicarea sancțiunilor prevăzute de legislația în vigoare.

65. Este de menționat faptul că până în 2019 CA a susținut furnizorii privați de servicii media prin acordarea de subvenții din *Fondul de susținere a radiodifuzorilor pentru producerea programelor de interes public*. Însă, odată cu lichidarea Fondului de susținere a radiodifuzorilor prin lege, CA a fost lipsit de mecanismul de susținere a furnizorilor de servicii media audiovizuale pentru producerea emisiunilor de interes social. Astfel, deși cadrul legal național se referă la diversitatea culturală în mai multe cazuri și permite agenților de radiodifuziune locali să transmită într-o limbă minoritară, nu există stimulente pentru ca radiodifuzorii să facă acest lucru.

66. În pofida unor eforturi legate de lansarea unui număr de programe care vizează minoritățile naționale în grila de emisie a radiodifuzorului public „TRM” și în mass-media private și eliberarea mai multor licențe pentru mass-media care difuzează emisiuni în limbile minorităților naționale, audiența acestor programe rămâne a fi mică. Reprezentanții minorităților naționale consideră că programele oferite sunt puțin atractive pentru comunități, nu dispun de divertisment de calitate pe probleme contemporane de interes pentru minoritățile naționale, deoarece acestea prezintă în principal programe tradiționale de cultură și muzică, fără a oferi reprezentanților minorităților naționale posibilitatea de a influența conținutul sau de a informa despre viitoarele activități culturale. Aceste programe sunt difuzate preponderent în afara orelor de maximă audiență. În plus, în Republica Moldova nu există resurse de Internet de știri în limba bulgară, găgăuză, romani sau ucraineană. Acest fapt este cauzat de capacitatea tehnică foarte limitată la nivel local, precum și insuficiența de finanțare pentru producerea programelor de calitate în limbile minoritare, în special cu utilizarea tehnologiilor digitale. Drept urmare, accesul minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților este limitat, ceea ce contribuie la un sentiment de marginalizare și îi împinge să consume mass-media străină.

Conform raportului de evaluare a Planului de acțiuni pentru anii 2017 - 2020 privind implementarea Strategiei, se solicită implicarea mai activă a mass-media, în special, de limbă română, în demontarea stereotipurilor, xenofobiei și discursurilor de ură legate de percepția publică cu privire la minoritățile naționale prin organizarea instruirilor pentru jurnaliști și studenții din facultățile de jurnalism cu privire la abordarea bazată pe drepturile omului în jurnalism, reflectarea diversității și încurajarea comunicării incluzive, dialogului intercultural și a identității civice. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și eficiente de monitorizare și raportare a stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic vor reprezenta elementele importante ale Programului.

67. **Consecințe și riscuri de neimplementare:** Neimplementarea acțiunilor propuse în Program va limita accesul informației și programe în limbile minorităților naționale, programe de promovare a multilingvismului și diversității culturale, fapt care va influența la creșterea numărului cazurilor de discriminare, xenofobie, stereotipuri etnice, tensiunilor interetnice și segregare.

III. OBIECTIVUL GENERAL ȘI OBIECTIVE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

68. **Obiectivul general** al Programului este asigurarea contextului favorabil pentru consolidarea relațiilor interetnice în perioada 2023 – 2025, astfel încât către anul 2025 Republica Moldova să dispună de mecanisme de lucru eficiente în domeniul educațional, economic, social, cultural pentru facilitarea participării reprezentanților minorităților naționale la viața publică și dialogul intercultural, promovarea limbii de stat și asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și asigurarea accesului minorităților naționale la informații și mass-media în limbile acestora.

Direcția prioritară nr.1: Participare la viața publică

Obiectiv specific 1.1. Creșterea participării tuturor cetățenilor, inclusiv a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, în mod echitabil, pentru angajare în serviciul public, astfel încât până la finele anului 2025, rata persoanelor aparținând minorităților naționale angajate în serviciul public să sporească cu cel puțin 5% (*Acțiune prioritară: 1.1.1. Susținerea participării la viața publică a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, promovând respectarea principiului egalității între femei și bărbați*)

Obiectiv specific 1.2. Intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, prin eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative, asigurând un proces participativ și transparent de luare a deciziilor (*Acțiune prioritară: 1.2.1. Crearea și eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative la nivel local; Acțiune prioritară: 1.2.2. Asigurarea unei comunicări eficiente cu minoritățile naționale; Acțiune prioritară: 1.2.3. Perfecționarea cadrului instituțional și normativ; Acțiune prioritară: 1.2.4. Sporirea responsabilității la nivelul administrației publice locale în domeniul minorităților naționale și acordarea suportului logistic și informațional necesar pentru realizarea eficientă a sarcinilor; Acțiunea prioritară: 1.2.5. Îmbunătățirea comunicării și coordonării mai eficiente între autoritățile publice implicate în elaborarea și implementarea politicilor de incluziune*)

Obiectiv specific 1.3. Sporirea, cu cel puțin 5%, numărului de surse de informații (studii, cercetări, analize, date statistice etc.) disponibile în domeniile ce se referă la relațiile interetnice (*Acțiune prioritară: 1.3.1. Îmbunătățirea sistemului de colectare a datelor referitoare la relațiile interetnice și asigurarea accesului la datele oficiale și publice; Acțiune prioritară: 1.3.2. Realizarea de studii și cercetări fundamentate privind relațiile interetnice în Republica Moldova*)

Direcția prioritară nr. 2: Politicile privind limbile minoritare

Obiectiv specific 2.1. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice prin respectarea angajamentelor internaționale ale RM în domeniul limbilor minorităților naționale, astfel încât până la finele anului 2025 numărul activităților de promovare a limbilor minorităților naționale să crească cu 5 % (*Acțiune prioritară: 2.2.1. Continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare; Acțiune prioritară: 2.2.2. Îmbunătățirea predării limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ general; Acțiune prioritară: 2.2.3. Organizarea evenimentelor multilingve la care să participe persoanele aparținând minorităților naționale*)

Direcția prioritară nr.3: Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova

Obiectiv specific 3.1. Sporirea interacțiunii dintre diferite grupuri etnice prin creșterea, cel puțin cu 10%, a numărului activităților, evenimentelor și proiectelor sociale, contribuind la promovarea culturii toleranței și dialogului intercultural (*Acțiune prioritară: 3.1.1. Promovarea interacțiunilor la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, sportive, turistice care să faciliteze dialogul intercultural; Acțiune prioritară: 3.1.2. Încurajarea canalelor media să instruiască jurnaliștii în vederea reflectării diversității, încurajării dialogului intercultural și a identității civice*)

3.2. Sporirea capacităților actorilor relevanți pentru educația interculturală, astfel încât până în anul 2025, cel puțin 80% dintre actanți să posede această competență (*Acțiune prioritară: 3.2.1. Promovarea dialogului intercultural prin activități formale și non-formale*)

3.3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării prin implicarea tuturor actorilor relevanți, astfel încât până în anul 2025 cazurile raportate să scadă cu cel puțin 5% (*Acțiune prioritară: 3.3.1. Promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței; Acțiunea prioritară: 3.3.2. Sporirea capacităților diferitor actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice;*

3.4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova prin creșterea cu cel puțin 5% anual a numărului de activități, evenimente și proiecte sociale (*Acțiune prioritară: 3.4.1. Facilitarea inițiativelor de edificare a sentimentului civic*)

Direcția prioritară nr.4: Mass-media

4.1. Sporirea accesului la informații și programe în limbile minorităților naționale, promovarea multilingvismului și diversității în societate prin mass-media, astfel încât până la 2025 ponderea conținutului disponibil în limbile minorităților naționale să crească cu 10% (*Acțiune prioritară: 4.1.1. Încurajarea instituțiilor audiovizuale private să producă și să difuzeze conținut în limbile minorităților naționale; Acțiune prioritară: 4.1.2. Încurajarea difuzării multilingve și a practicii de subtitrare în limba de stat și în limbile minorităților naționale; Acțiune prioritară: 4.1.3. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și eficiente pentru monitorizarea și raportarea stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic*)

IV. IMPACT

69. Urmare a realizării obiectivelor specifice și acțiunilor în cele 4 domenii prioritare stabilite, Programul va avea un impact exhaustiv și multidimensional, după cum urmează:

Impact 1: Minoritățile naționale vor fi reprezentate la un nivel sporit și incluziv în administrația publică și serviciul public, urmare a creșterii gradului de eficiență în participare, comunicare și consultanță între autorități și societatea civilă și îmbunătățirea cunoașterii în domeniul ce se referă la relațiile interetnice;

Impact 2: Motivația și nivelul de cunoaștere a limbii române va crește, totodată va fi asigurată protecția și dezvoltarea limbilor minorităților naționale;

Impact 3: Dialogul intercultural, coeziunea socială și educația interculturală se vor extinde și vor fi promovate, consolidând sentimentul de apartenență civică la statul Republica Moldova și contribuind la prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării;

Impact 4: Reprezentanții minorităților naționale vor avea acces la informații și programe mediatice în limbile lor prin intermediul mass-media.

Indicatorii de impact ai Programului sunt stabiliți în baza analizei situației și datelor relevante, care derivă din Planul de acțiuni al Programului și SND „Moldova 2030”.

Tabelul nr. 5 Indicatorii de impact al Programului

Nr. crt.	Impact	Obiectivul specific	Indicatori de rezultat	Țintă/ Valoarea de referință	Sursă de date
1.	Impact: Minoritățile naționale vor fi reprezentate la un nivel sporit și incluziv în administrația publică și serviciul public, urmare a creșterii gradului de eficiență în comunicare între autorități și societatea civilă și îmbunătățirea cunoașterii în domeniul ce se referă la relațiile interetnice.	1.1. Creșterea participării tuturor cetățenilor, inclusiv persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, în mod echitabil, pentru angajare în serviciul public, astfel încât până la finele anului 2025, rata persoanelor aparținând minorităților naționale angajate în serviciul public să sporească cu cel puțin 5%.	a) Ponderea persoanelor aparținând minorităților naționale disponibile de a lucra în instituțiile de stat (%)	Creștere cu cel puțin 10 % (Valoarea de referință - 18%)	Etnobarometru
			b) Ponderea persoanelor aparținând minorităților naționale care activează în instituțiile de stat / serviciul public (%)	Creștere cu 5% (Valoarea de referință: reprezentarea minorităților în structurile guvernamentale la nivel superior: ministere - 8,3%, agenții - 11,6%; reprezentarea minorităților în structurile executive în structurile guvernamentale la nivel non-superior (funcționari publici): ministere - 5,6%, agenții - 12,63%)	Etnobarometru
		1.2. Intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, astfel încât să fie asigurat un proces participativ și transparent de luare a deciziilor.	a) Rata dificultăților întâmpinate legate de limba de comunicare în accesarea informațiilor cu caracter public (Paginile web ale administrației publice locale, precum și documente oficiale) (%)	Diminuare cu 5% (Dificultatea cu privire la Paginile web ale administrației publice locale, precum și documente oficiale: valoarea de referință - 28%)	Etnobarometru
		1.3. Sporirea, cu cel puțin 5%, numărului de surse de	a) Ponderea documentelor de politici publice	Cifra absolută/creștere cel puțin cu 5 %	BNS

		informații (studii, cercetări, analize, date statistice etc.) disponibile în domeniile ce se referă la relațiile interetnice.	sectoriale elaborate sau aprobate în baza unor studii, cercetări, analize și statisticii privind relațiile interetnice (cifră absolută)		Rapoartele autorităților publice relevante
2.	Impact: Motivația și nivelul de cunoaștere a limbii române va crește, totodată va fi asigurată protecția și dezvoltarea limbilor minorităților naționale	<p>2.1. Sporirea nivelului de competențe lingvistice și promovarea cunoașterii limbii române, astfel încât până la finele anului 2025 rata persoanelor aparținând minorităților naționale cu competențe sporită să crească cel puțin cu 5% .</p> <p>2.2. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice prin respectarea angajamentelor internaționale respective ale RM în domeniul limbilor minorităților naționale, astfel încât până la finele anului 2025 numărul activităților de promovare a limbilor</p>	<p>a) Numărul persoanelor aparținând minoritățile naționale care studiază limba română (cifră absolută)</p> <p>b) Ponderea persoanelor aparținând minorităților naționale care posedă limba română (%)</p> <p>c) Gradul de satisfacție a beneficiarilor instruirilor/cursurilor de calitate a predării limbii române (%)</p> <p>d) Gradul de disponibilitate a persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba română (%)</p> <p>a) Gradul de satisfacție a beneficiarilor de materiale didactice și seminare republicane metodice pentru cadrele didactice care predau limbile minorităților naționale: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară (%)</p> <p>b) Ponderea activităților de promovare a limbilor minorităților</p>	<p>Cifră absolută (cel puțin 500 anual)</p> <p>Creșterea cu 5 % (Valoarea de referință: 8,6% – o cunosc 23% - o vorbesc bine și înțeleg)</p> <p>80 %</p> <p>Creștere cu 10 % (Valoarea de referință - 39%)</p> <p>80 %</p> <p>Cel puțin 5 %</p>	<p>Rapoartele autorităților publice relevante</p> <p>Etnobarometru sau alte sondaje tematice</p> <p>Rapoartele autorităților publice relevante</p> <p>Etnobarometru</p> <p>Rapoartele autorităților publice relevante</p> <p>Rapoartele autorităților publice relevante</p>

		minorităților naționale să crească cu 5 %			
3.	Impact: Dialogul intercultural și educația interculturală se va extinde și se va promova, consolidând sentimentul de apartenență civică la statul RM	<p>3.1. Sporirea interacțiunii dintre diferite grupuri etnice prin creșterea, cel puțin cu 10%, a numărului activităților, evenimentelor și proiectelor sociale, contribuind la promovarea culturii toleranței și dialogului intercultural</p> <p>3.2. Sporirea capacităților actorilor relevanți pentru educația interculturală, astfel încât până în anul 2025, cel puțin 80% dintre actanți să poseze această competență până în anul 2025</p> <p>3.3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării prin implicarea tuturor actorilor relevanți, astfel încât până în anul 2025 cazurile raportate să scadă cu cel puțin 5%</p> <p>3.4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova prin creșterea cu cel</p>	<p>a) Recunoașterea atingerii rezultatelor pozitive în cea de-a 6-a Opinie a Comitetului Consultativ al Consiliului Europei privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale urmare a ciclului VI de monitorizare</p> <p>a) Gradul de discriminare în baza experienței personale de tratament inegal în diferite sectoare (%)</p> <p>b) Numărul de cazuri soluționate urmare a sesizării organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței (cifra absolută)</p> <p>a) Gradul de auto-determinare civică ("cetățean al RM") a persoanelor aparținând minorităților naționale</p>	<p>Cifra absolută 100%</p> <p>Diminuare cu cel puțin 5% (Valoarea de referință: 20, 24% - limba utilizată; originea etnică - 3,57%)</p> <p>Cifra absolută / creștere cu cel puțin 5 % (Valoarea de referință – 64,5%)</p> <p>Creștere cu cel puțin 5% (Valoarea de referință: 4, 04 din 5 (gradul de percepție)</p>	<p>Cea de-a 6-a Opinie a Comitetului Consultativ al Consiliului Europei privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale urmare a ciclului VI de monitorizare</p> <p>Etnobarometru</p> <p>Rapoartele autorităților publice relevante</p> <p>Etnobarometru</p>

		puțin 5% anual a numărului de activități, evenimente și proiecte sociale	b) Ponderea reprezentanților grupurilor etnice minoritare care se identifică în primul rând civic	Creștere cu cel puțin 5% Valoarea de referință – 63.7%	Etnobarometru
4.	Impact: Minoritățile naționale vor avea acces la informații și programe mediatice în limbile minorităților prin intermediul mass-media	4.1. Sporirea accesului la informații și programe în limbile minorităților naționale, promovarea multilingvismului și diversității în societate prin mass-media, astfel încât până la 2025 ponderea conținutului disponibil în limbile minorităților naționale să crească cu cel puțin 5%	a) Volumul de emisie al programelor difuzate de mass-media în limbile minorităților naționale (%) b) Gradul de percepție a reflectării diversității culturale în TV, radio, mass-media scrisă.	Creștere cu 5 % (Valoarea de referință - 132 ore) Creștere cu cel puțin 5 % (Valoarea de referință - 34%)	Rapoartele autorităților publice relevante Etnobarometru

V. COSTURI

70. Finanțarea acțiunilor prevăzute în cadrul prezentului Program se va efectua pe principiile de sinergie și complementaritate din contul și în limitele mijloacelor aprobate anual în bugetul public național și cele atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare etc. Estimarea generală a costurilor pentru implementarea prezentului Program este efectuată în baza priorităților strategice și a acțiunilor identificate și formulate în Planul de acțiuni.

În Tabelul nr. 6 sunt prezentate *costurile* pentru implementarea Programului, inclusiv pe surse de finanțare, care au fost estimate și generalizate în baza Planului de Acțiuni (Capitolul X).

Tabelul 6. Costurile estimative pentru implementarea Programului

Obiectiv specific	2023	2024	2025	Total, lei
1.1.	15 000	115 000	115 000	245 000
1.2.	115 235	66235	115 235	296 705
1.3.	-	400 000	-	400 000
2.1.	165 000	180 000	165 000	510 000
3.1.	100 000	100 000	100 000	300 000
3.2.	110 000	130 000	130 000	370 000
3.3.	15 000	15 000	15 000	45 000
3.4.	-	-	-	-
4.1.	-	-	-	-
Total	520 235 lei	1 006 235 lei	640 235 lei	2 166 705 lei

Costul total al Programului pentru perioada 2023-2025 este de **2 166 705** lei.

Guvernul va aloca mijloace financiare din bugetul de stat pentru implementarea Programului și va atrage partenerii de dezvoltare să contribuie la realizarea anumitor acțiuni de incluziune și asigurare a egalității și consolidarea relațiilor interetnice. Astfel, realizarea acțiunilor stipulate în Program se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni, precum și cu susținerea partenerilor de dezvoltare.

VI. RISCURI DE IMPLEMENTARE

71. În Tabelul nr. 7 sunt sistematizate *riscurile* în implementarea Programului.

Tabelul nr. 7. Riscurile în implementarea Programului

Riscul anticipat	Impact (Scăzut, Mediu, Înalt)	Probabilitatea (Joasă, Medie, Înaltă)	Măsurile de diminuare/înlăturare a riscurilor
1. Riscul politic: instabilitatea politică și politizarea excesivă a domeniului poate crea obstacole în procesul de implementare a Programului	Mediu	Joasă	1. Prioritizarea subiectului legat de consolidarea relațiilor interetnice în documentele de planificare și politici publice ale Guvernului – de exemplu, Programul de activitate al Guvernului “Moldova vremurilor bune”, Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022
2. Riscul financiar: neacoperirea financiară a acțiunilor din Planul de acțiuni	Înalt	Medie	1. Planificarea acțiunilor în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2. Atragerea asistenței externe din partea partenerilor de dezvoltare 3. Atragerea altor surse alternative (administrația publică locală, surse proprii ale organizațiilor etno-culturale etc.)
3. Riscul insuficienței datelor statistice: lipsa datelor statistice și administrative anuale pe etnii dezagregate suficiente pentru analiza obiectivă a situației	Mediu	Medie	1. Îmbunătățirea sistemului de colectare și analiză a datelor statistice/administrative dezagregate 2. Asigurarea accesului la datele oficiale publice 3. Identificarea tuturor surselor posibile de date statistice, rapoartelor, analizelor, studiilor, sondajelor etc. privind relațiile interetnice
4. Riscul economic: criza economică și pandemică poate afecta implementarea Programului	Mediu	Medie	1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile și partenerii de dezvoltare 2. Prioritizarea subiectului de către Guvern

<p>5. Riscul comunicațional: conștientizarea scăzută a minorităților naționale și a organizațiilor societății civile, în special la nivel regional și local, cu privire la Strategia pentru relații interetnice și Program poate îngreuna consolidarea relațiilor interetnice în țară</p>	Mediu	Medie	<p>1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile și autoritățile publice locale</p> <p>2. Desfășurarea regulată a campaniilor de sensibilizare pentru a explica autorităților publice centrale și locale, publicului larg, minorităților naționale, mass-media etc. importanța consolidării relațiilor interetnice, inclusiv cele mai bune practici internaționale pozitive</p> <p>3. Menținerea comunicării regulate, transparente și eficiente cu organizațiile etno-culturale și organizațiile societății civile în vederea articulării și colectării opiniilor acestora, a unei mai bune integrări în viața societății și a asigurării caracterului incluziv al procesului de luare a deciziilor</p>
<p>6. Riscul percepțiilor subiective: Influența opiniilor personale, credințelor, percepțiilor, experiențelor și amintirilor istorice ale funcționarilor publici asupra procesului de luare și de implementare a deciziilor legat de consolidarea relațiilor interetnice.</p>	Mediu	Joasă	<p>1. Elaborarea Programului în baza principiilor participative și transparente, desfășurând-se în cadrul Grupului de Lucru interinstituțional și care a inclus reprezentanții autorităților publice centrale și locale, societății civile, domeniului academic, organizațiilor etno-culturale etc.</p>
<p>7. Riscul prioritizării reduse: prioritizarea redusă a procesului de elaborare și implementare a politicilor în domeniul consolidării relațiilor și nivelul scăzut de implicare din partea autorităților publice în crearea unui cadru instituțional eficient pentru a aborda problemele minorităților naționale</p>	Mediu	Medie	<p>1. Elaborarea, monitorizarea implementării Programului în baza principiilor participative și transparente, cu participarea tuturor părților interesate. Crearea Grupului de Lucru interinstituțional responsabil de monitorizarea implementării Programului, care va include reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, societății civile, domeniului academic, organizațiilor etno-culturale, partenerilor de dezvoltare etc.</p>

VII. AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE

72. Autoritatea responsabilă pentru coordonarea implementării prezentului Program este Ministerul Educației și Cercetării care, conform art. 6 din HG nr.146/2021 *cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării*, realizează funcțiile în domeniul ”relații interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova”.

În conformitate cu pct. 2 din HG nr.593/2018 *cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Relații Interetnice*, ”Agenția este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului, care implementează politica statului în domeniile de activitate ce îi sînt încredințate”.

Astfel, Ministerul Educației și Cercetării și Agenția Relații Interetnice, în comun cu Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul pentru egalitate, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Culturii, Biroul Național de Statistică, Consiliul Audiovizualului,

Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul de Etnologie și Autoritățile Publice Locale vor contribui la realizarea acțiunilor pentru implementarea Programului.

VIII. PROCEDURI DE RAPORTARE

73. Monitorizarea implementării și evaluarea Programului se va efectua de către MEC, în colaborare cu Agenția Relații Interetnice și alte autorități/instituții responsabile de implementarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului. Activitatea de monitorizare va include elaborarea de către MEC a *Rapoartelor anuale de progres* și prezentarea acestora Cancelarie de Stat. Pentru perfectarea rapoartelor se va elabora *Matricea de monitorizare semestrială*, în vederea urmăririi gradului de implementare a acțiunilor din Planul de acțiuni al Programului pentru perioada de referință. Monitorizarea se va realiza în baza indicatorilor și a rezultatelor obținute în cazul fiecărei acțiuni, stabilite în Program. Procesul de monitorizare va fi efectuat semestrial prin colectarea, prelucrarea și analiza datelor, identificarea erorilor sau a efectelor neprevăzute. Conform recomandărilor și concluziilor incluse în rapoartele de monitorizare se va analiza posibilitatea revizuirii intervențiilor planificate. Datele statistice și administrative vor fi colectate, la necesitate, atât prin utilizarea datelor autorităților administrației publice centrale responsabile de politica sectorială, autorităților administrației publice locale, cât și prin sondaje efectuate de către instituțiile specializate.

Fiecare autoritate indicată în Planul de acțiuni va prezenta Ministerului Educației și Cercetării anual, până la 01 februarie, raportul privind progresul implementării pentru anul precedent, ce va reflecta acțiunile pentru care este responsabilă, indicatorii și resursele utilizate. Raportul va conține partea descriptiv-analitică, care va include progresele obținute, obstacolele în calea implementării și informații sub formă de tabel privind realizarea Planului de acțiuni.

După finalizarea implementării Programului, MEC va elabora Raportul final de evaluare, conform criteriilor de evaluare prevăzute în pct.57 din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin HG 386/2020, și anume:

- 1) relevanța Programului;
- 2) gradul de realizare a obiectivelor (efectivitatea);
- 3) modul de utilizare a mijloacelor bugetare alocate (eficiența);
- 4) capacitatea de a produce efecte de durată (durabilitatea);
- 5) impactul Programului.

74. Pentru a asigura o abordare participativă și un proces obiectiv și comprehensiv de implementare, evaluarea finală va implica autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și organizațiile societății civile, mediul academic și partenerii de dezvoltare etc. Scopul evaluării finale va fi identificarea nivelului de realizare a obiectivelor Programului, a impactului asupra consolidării relațiilor interetnice în perioada 2023-2025 ca urmare a realizării acțiunilor planificate, a schimbărilor și impactului benefic care s-au produs la capitolul probleme ce urmau a fi soluționate. Rezultatele evaluării finale vor servi drept bază pentru elaborarea unui nou document de politici pentru următoarea perioadă de planificare.

75. În scopul asigurării transparenței proceselor de implementare a prezentului Program, rapoartele anuale de monitorizare, precum și raportul final de evaluare vor fi publicate pe pagina web oficială a MEC și Agenției Relații Interetnice. MEC, ARI și autoritățile/instituțiile responsabile pentru

implementarea Programului vor asigura mediatizarea pe larg a procesului de realizare a Programului, precum și vor oferi informații relevante partenerilor locali și celor internaționali.

IX. PLANUL DE ACȚIUNI PRIVIND REALIZAREA OBIECTIVELOR PROGRAMULUI PENTRU ANII 2023-2025 DE IMPLEMENTARE A STRATEGIEI DE CONSOLIDARE A RELAȚIILOR INTERETNICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU ANII 2017-2027

Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Termene de realizare	Costuri de implementare, inclusiv pe surse de finanțare, lei			Autorități și instituții responsabile	Parteneri
			2023	2024	2025		
1	2	3	4	5	6	7	8
I. PARTICIPAREA LA VIAȚA PUBLICĂ							
<p>Obiectiv specific 1.1.: Creșterea participării tuturor cetățenilor, inclusiv persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, în mod echitabil, pentru angajare în serviciul public, astfel încât până la finele anului 2025, rata persoanelor aparținând minorităților naționale angajate în serviciul public să sporească cu cel puțin 5%. Acțiune prioritară: 1.1.1. Susținerea participării la viața publică a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, promovând respectarea principiului egalității între femei și bărbați</p>							
1.1.1.1. Elaborarea și implementarea programului de instruire la locul de muncă și stagii pentru reprezentanții minorităților naționale, în special tineri absolvenți, pentru angajare la serviciul public (UPR 2022 127.201) (ACFC/OP/IV(2016)004, para 12)	Program elaborat și implementat; Acorduri de parteneriat cu instituțiile de învățământ superior semnate (cel puțin 5 acorduri semnate); 20 de persoane aparținând minorităților naționale, care au petrecut stagii în administrația publică (dezagregat după nivelul autorității publice, gen, vârstă); Gradul de satisfacție a beneficiarilor de calitatea programelor de instruire (prin completarea chestionarelor la finalizarea programelor de instruire)	Trimestrul II, 2024		100 000 lei (din contul și în limita bugetului MEC)	100 000 lei (din contul și în limita bugetului MEC)	Ministerul Educației și Cercetării Universitatea de Stat din Moldova Cancelaria de Stat	Agenția Relații Interetnice Autoritățile publice centrale și locale de nivel II Consiliul pentru egalitate Oficiul Avocatului Poporului Instituțiile de învățământ superior Partenerii de dezvoltare Organizațiile societății civile
1.1.1.2. Desfășurarea cursurilor de instruire, inclusiv online, cu privire la dezvoltarea competențelor	Număr de funcționari care au beneficiat de instruire, dezagregat după statut,	2023 – 2025 -	10 000 lei	10 000 lei	10 000 lei	Universitatea de Stat din Moldova Cancelaria de Stat	Agenția Relații Interetnice Instituții și autorități publice Consiliul

funcționarilor publici privind drepturile minorităților naționale	nivel (minim 25 de persoane anual); Gradul de satisfacție a beneficiarilor de calitatea instruirilor (prin completarea chestionarelor la finalizarea instruirilor)						coordonator al organizațiilor etnoculturale Oficiul Avocatul Poporului
1.1.1.3. Elaborarea, editarea și distribuția materialelor de informare la nivel național și local cu privire la funcția publică, statutul funcționarului public, promovarea prestigiului serviciului public destinat tinerilor (inclusiv liceeni, tineri absolvenți), aparținând minorităților naționale (în limbile minoritare: ucraineană, rusă, găgăuză)	Materiale informative elaborate, distribuite și plasate pe site-ul ARI (în 5 limbi); Numărul de materiale informative distribuite, dezagregate după nivel național/local	Trimestrul I, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Agencia Relații Interetnice	Cancelaria de Stat; Universitatea de Stat din Moldova; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale
1.1.1.4. Organizarea și desfășurarea campaniilor de informare și sensibilizare (la nivel național și regional) a elevilor/studentilor/tinerilor specialiști/ privind drepturile minorităților naționale și participare egală în serviciul public, inclusiv destinate populației majoritare	Numărul de campanii desfășurate anual (cel puțin 2 campanii anual) dezagregate după nivel național/regional; Numărul persoane informate anual, dezagregat după funcționari publici reprezentând nivelul central/local, organizațiile societății civile, mediul academic (cel puțin 50); Gradul de satisfacție a publicului țintă de calitatea campaniilor de informare și sensibilizare (prin completarea	Anual	5 000 lei (bugetul ARI)	5 000 lei (bugetul ARI)	5 000 lei (bugetul ARI)	Agencia Relații Interetnice	Autoritățile publice centrale și locale de nivelul I și II Instituțiile de învățământ superior (Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă") Consiliul pentru egalitate Consiliul Național al Tinerilor din Moldova Organizațiile societății civile

	chestionarelor de evaluare urmare a participării la campaniile de informare și sensibilizare);						
Obiectivul specific 1.2.: Intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, prin eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative, asigurând un proces participativ și transparent de luare a deciziilor							
Acțiune prioritară: 1.2.1. Crearea și eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative la nivel local							
1.2.1.1. Managementul și menținerea bazei de date cu informații curente despre asociațiile minorităților naționale la nivel național și local din Republica Moldova și a profilului organizațional; Informații actualizate disponibile pe pagina web a Agenției Relații Interetnice	Date cu privire la profilul asociațiilor minorităților naționale și activității acestora publicat pe site-ul ARI, dezagregat după nivel național/ local, domeniu de activitate; Baza de date actualizată trimestrial	Trimestrial	În limita resurselor umane și financiare disponibile	În limita resurselor umane și financiare disponibile	În limita resurselor umane și financiare disponibile	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale
1.2.1.2. Organizarea de instruire pentru Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale, precum și organele consultative la nivel local și organizațiile societății civile în vederea sporirii capacităților de monitorizare a politicilor publice, scrierii proiectelor, managementului organizației neguvernamentale, creșterea capacităților de lobby și promovare a drepturilor minorităților naționale	4 sesiuni de instruire organizate anual; Număr de participanți la instruire/ numărul de persoane instruite (dezagregat per nivel, cel puțin 100); Gradul de satisfacție a beneficiarilor de calitatea instruirilor (prin completarea chestionarelor la finalizarea instruirilor) Numărul de avize cu privire la impactul politicilor publice elaborate și disponibile pe site-ul ARI; Numărul de proiecte aplicate ca urmare a participării la instruirile	Anual	11 235 (bugetul ARI)	11 235 (bugetul ARI)	11 235 (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul pentru egalitate; Partenerii de dezvoltare Organizațiile Societății Civile

	propușe și disponibile pe site-ul ARI”						
1.2.1.3. Elaborarea regulamentului-cadru al Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale la nivel local	Regulament elaborat și aprobat	Trim. I, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Agencia Relații Interetnice	Consiliul Național al Tinerilor din Moldova Consiliul pentru egalitate; Oficiul avocatul poporului
1.2.1.4. Incluzerea reprezentanților minorităților naționale în componența colegiilor ministerelor și grupurilor de lucru în vederea identificării și abordării eficiente a problemelor, în special în domeniile ce se referă direct la minoritățile naționale (ACFC/OP/IV(2016)004, para 101(4))	Numărul de organe consultative cu participarea persoanelor aparținând minoritățile naționale Numărul de propuneri luate în considerare	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Autoritățile publice centrale	Organizațiile societății civile
1.2.1.5. Modificarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Consiliului Local al Tinerilor (CLT) în vederea includerii reprezentanților minorităților naționale, persoanelor cu dizabilități, tinerilor în NEET etc.	Regulamentul-cadru modificat și aprobat; Regulamentul pilotat și monitorizat în 2 localități-țintă; Numărul tinerilor reprezentanți ai minorităților naționale aleși ca membrii CLT	Trim. II, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării	Consiliul Național al Tinerilor din Moldova
1.2.1.6. Organizarea sesiunilor de consiliere a persoanelor, în mod special tinerilor, aparținând minorităților naționale referitor la crearea organizațiilor necomerciale la nivel central și local	Număr de consultări oferite reprezentanților minorităților naționale, dezagregate după nivel central/local/vârstă (cel puțin 4 consultări anual); Număr de organizații noi create, dezagregate după nivel central/local (cel puțin 10)	Anual	25 000 (bugetul ARI)	25 000 (bugetul ARI)	25 000 (bugetul ARI)	Agencia Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Organizațiile societății civile

Acțiune prioritară: 1.2.2. Asigurarea unei comunicări eficiente cu minoritățile naționale							
1.2.2.1. Elaborarea strategiei de comunicare cu privire la asigurarea unei comunicări mai eficiente între Agenția Relații Interetnice și minoritățile naționale	Document elaborat și plasat pe site-ul ARI	Trim. II, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Agenția Relații Interetnice	
1.2.2.2. Organizarea sesiunilor de consultare și schimb de opinii la nivel de Președinție, Comisia Drepturile Omului și Relații Interetnice cu reprezentanții organizațiilor etno-culturale pe marginea subiectelor de actualitate a dezvoltării socio-economice și culturale a țării	4 ședințe organizate anual; Numărul de decizii/recomandări agreeate în comun	Trimestrial	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agenția Relații Interetnice	Ministerul Educației și Cercetării
Acțiune prioritară: 1.2.3. Perfecționarea cadrului instituțional și normativ							
1.2.3.1. Elaborarea proiectului de Lege privind funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Moldova	Proiect de lege elaborat și remis spre aprobare	Trim. IV, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice	Consiliul pentru egalitate; Oficiul Avocatului Poporului; Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Societatea civilă Partenerii de dezvoltare
1.2.3.2. Eficientizarea implementării mecanismului de monitorizare a standardelor anti-discriminare, inclusiv pe piața muncii (CERD/C/103/D/60/2016, para 10 (c))	Mecanism de monitorizare eficientizat/ consolidat	Trim. II, 2024	În limita alocațiilor bugetare			Consiliul pentru egalitate Ministerul Afacerilor Interne	Ministerul Muncii și Protecției Sociale Oficiul Avocatului Poporului; Partenerii de dezvoltare

1.2.3.3. Evaluarea gradului de conformitate a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, în conformitate cu noul cadru strategic	Raport de evaluare elaborat și prezentat public	Sem. II, 2023	În limita alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice centrale și locale Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul pentru egalitate; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Organizațiile societății civile Partenerii de dezvoltare
Acțiune prioritară: 1.2.4. Sporirea responsabilității la nivelul administrației publice locale în domeniul minorităților naționale și acordarea suportului logistic și informațional necesar pentru realizarea eficientă a sarcinilor							
1.2.4.1. Organizarea sesiunilor de instruire/informare pentru persoanele responsabile de domeniul minorităților naționale la nivel de administrație publică locală în vederea sporirii capacităților de implementare și monitorizare a politicilor publice	Număr de sesiuni de instruire/informare organizate (cel puțin 4 anual); Număr de persoane din administrația publică locală instruite (cel puțin 150 anual); Numărul de politici monitorizate (cel puțin 5); Gradul de satisfacție a beneficiarilor de calitatea instruirilor (prin completarea chestionarelor la finalizarea instruirilor)	Anual în martie, septembrie	25 000 (bugetul ARI)	25 000 (bugetul ARI)	25 000 (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice	Ministerul Educației și Cercetării Autoritățile administrației publice locale; Partenerii de dezvoltare: Oficiul Înalțului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN), Oficiul ONU pentru Drepturile Omului
1.2.4.2. Organizarea sesiunilor de informare pentru organizațiile neguvernamentale cu privire la oportunitățile de participare la Programul anual de	1 sesiune de informare organizată anual; Numărul de participanți la sesiunile de informare, dezagregate după nivel	Trim. I, anual,	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Agenția Relații Interetnice Organizațiile societății civile

Granturi pentru sectorul tineret	central/local (cel puțin 100 de participanți); Minimum 10% din participanți au aplicat la Programul de granturi; Minimum 5% din aplicanți au beneficiat de finanțare pentru programele destinate reprezentanților minorităților naționale în cadrul Programului de granturi (dezagregat după nivel central/local)						
1.2.4.3. Organizarea sesiunilor de informare pentru organizațiile neguvernamentale cu privire la oportunitățile de participare la proiecte culturale	1 sesiune de informare organizată anual; Numărul de participanți la sesiunile de informare, dezagregate după nivel central/local (cel puțin 100 de participanți); Numărul organizațiilor neguvernamentale participante la proiecte culturale (cel puțin 50); Numărul de proiecte implementate de organizațiile neguvernamentale destinate minorităților naționale, dezagregate după nivel central/local	Trim. IV, anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Culturii	Agenția Relații Interetnice Organizațiile societății civile
Acțiunea prioritară 1.2.5. Îmbunătățirea comunicării și coordonării mai eficiente între autoritățile publice implicate în elaborarea și implementarea politicilor de incluziune							
1.2.5.1. Organizarea întrunirilor periodice cu participarea reprezentanților administrației publice centrale și locale, societatea civilă, organizațiile internaționale în vederea monitorizării	Grupul de lucru creat 2 ședințe anual; Numărul de decizii aprobate	Trim. I, trim. III, anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice	Cancelaria de Stat Autoritățile administrației publice centrale și locale, Consiliul de coordonare al organizațiilor etnoculturale Comisia

implementării Programului pentru anii 2023 – 2025 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru 2017-2027 și intensificarea cooperării între instituții							parlamentară pentru drepturile omului și relații interetnice Organizațiile societății civile Partenerii de dezvoltare
1.2.5.2. Organizarea vizitelor regulate în APL în vederea coordonării implementării politicilor în domeniul relațiilor interetnice	Numărul de vizite organizate, minimum 5 vizite; Numărul de cazuri soluționate	Anual	5 000 (bugetul ARI)	5 000 (bugetul ARI)	5 000 (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice	Ministerele de resort Organizațiile nonguvernamentale
1.2.5.3. Organizarea și desfășurarea Forumului minorităților naționale, etnice, lingvistice și religioase	2 evenimente organizate Cel puțin 100 de participanți	Mai 2023 (de ziua Diversității culturale – 21 mai), Mai 2025	49 000 lei (bugetul ARI)		49 000 lei (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice	Ministerul Educației și Cercetării Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Organizațiile societății civile Partenerii de dezvoltare
Obiectivul specific 1.3.: Sporirea, cu cel puțin 5%, numărului de surse de informații (studii, cercetări, analize, date statistice etc.) disponibile în domeniile ce se referă la relațiile interetnice							
Acțiune prioritară: 1.3.1. Îmbunătățirea sistemului de colectare a datelor referitoare la relațiile interetnice și asigurarea accesului la datele oficiale și publice							
1.3.1.1. Organizarea sesiunilor de consultare cu instituțiile responsabile de politicile în domeniul minorităților naționale la nivel de APC și APL și organizațiile societății civile cu privire la chestionarele Recensământului Populației și Locuințelor	Număr de sesiuni de consultare organizate; Chestionare de recensământ consultate și ajustate; Numărul de participanți 1, inclusiv femei, dezagregate după nivel central/local	Sem 1, 2023	În limitele alocațiilor bugetare pentru desfășurarea RPL			Biroul Național de Statistică	Agenția Relații Interetnice Ministerul Educației și Cercetării Alte autorități publice centrale și locale Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul pentru egalitate; Organizațiile societății civile
1.3.1.2. Organizarea activităților de informare a asociațiilor minorităților naționale privind scopul și	Număr de activități de informare organizate (ședințe, bucle)	Sem 2, 2023 (pilotul/ recensământ	În limitele alocațiilor bugetare pentru RPL 2024	În limitele alocațiilor bugetare pentru RPL 2024		Biroul Național de Statistică	Agenția Relații Interetnice Organizațiile societății civile

modul de organizare și desfășurare a Recensământului Populației și Locuințelor (RPL) și necesitatea participării la recensământ	informative, mese rotunde); Numărul de persoane informate, inclusiv femei	tul de probă RPL) Sem 1, 2024 (desfășurarea RPL)					
Acțiune prioritară: 1.3.2. Realizarea de studii și cercetări fundamentate privind relațiile interetnice în Republica Moldova							
1.3.2.1. Organizarea și desfășurarea Etnobarometrului în Republica Moldova (CERD/C/MDA/CO/10-11 (CERD 2017), para 6,7	Etnobarometru desfășurat; Sondaje realizate cuprinzând date calitative și cantitative dezagregate pe vârstă, etnie, gen, virsta, limba etc. Rezultatele Etnobarometrului diseminate și transmise spre informare în adresa Parlamentului (Comisia Drepturilor Omului și Relații Interetnice), Președinției, Cancelariei de Stat, Ministerul Culturii etc.	2024		400 000 lei (din contul și în limita bugetului MEC)		Ministerul Educației și Cercetării	Agenția Relații Interetnice Biroul Național de Statistică OSCE HCNM Universitatea de Stat (Institutul de Cercetări Politice, Juridice și Sociale) Institutul pentru Politici și Reforme Europene Partenerii de dezvoltare
1.3.2.2. Realizarea studiilor privind relațiile interetnice; cercetarea și valorificarea patrimoniului etnocultural în Republica Moldova	Număr de studii și cercetări fundamentale efectuate; Rezultatele studiilor și cercetărilor fundamentale efectuate transmise spre informare în adresa Parlamentului (Comisia Drepturilor Omului și Relații Interetnice), Președinției, MEC, Ministerul Culturii, Cancelaria de Stat, ARI etc.	Anual	Din contul surselor alocate din bugetul de stat pentru implementarea „Programului de Stat” (Prioritatea IV. Provocări societale)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul de Etnologie	Instituțiile de învățământ superior; Centrul Științific și de Cercetare <i>Maria Marunevicidin</i> UTA Găgăuzia

1.3.2.3. Diseminarea publică și promovarea intersectorială a realizărilor obținute în sfera cercetării relațiilor interetnice și valorificării patrimoniului etnocultural în spațiul multicultural local, regional și european	Număr de participări la evenimente/activități științifice organizate; Număr de interviuri realizate în sursele mass-media naționale și regionale	Anual		În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Institutul Patrimoniului Cultural	Academia de Științe a Moldovei; Centrul Științific și de Cercetare <i>Maria Marunevici</i> din UTA Găgăuzia Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”, Instituțiile de învățământ superior, Muzeu, Biblioteci publice Partenerii de dezvoltare
--	--	-------	--	----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	--

II. POLITICILE PRIVIND LIMBILE MINORITARE

Obiectivul specific 2.1.: Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice prin respectarea angajamentelor internaționale ale RM în domeniul limbilor minorităților naționale până la finele anului 2025

Acțiune prioritară: 2.1.1. Continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare (A/HRC/34/12-Moldova (UPR 2016), para 123.1)

2.1.1.1. Elaborarea planului de pregătire a procesului de ratificare a Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare în vederea stabilirii pașilor de întreprins și responsabilităților părților implicate și partenerilor cheie	4 ședințe consultative organizate cu platforma parlamentară, organizațiile societății civile, mediul academic, autoritățile publice centrale și autoritățile publice locale, jurnaliști etc.; Grup de lucru creat; Analiza/ studiu actualizat cu privire la ratificarea Cartei Plan elaborat	Trim. III, 2023	În limitele alocațiilor bugetare			Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Cancelaria de Stat Comisia parlamentară „Comisia drepturile omului și relații interetnice Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Partenerii de dezvoltare Organizațiile societății civile Autoritățile publice locale de nivelul II Instituțiile de învățământ superior Oficiul Consiliului Europei la Chișinău;
--	---	-----------------	----------------------------------	--	--	---	---

							Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN)
2.1.1.2. Organizarea evenimentelor publice cu participarea experților internaționali (conferințe, mese rotunde) în vederea realizării schimbului de experiență și studierii practicilor altor state	2 evenimente organizate Informațiile cu privire la bune practici diseminate	Trim. III, 2023 Trim. I, 2024	15 000 lei (În limita mijloacelor bugetare)	15 000 lei (În limita mijloacelor bugetare)		Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Cancelaria de Stat; Comisia parlamentară „Comisia drepturile omului și relații interetnice; Oficiul Consiliului Europei la Chișinău; Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN) Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Partenerii de dezvoltare Organizațiile societății civile Autoritățile publice locale Instituțiile de învățământ superior
2.1.1.3. Convocarea ședințelor cu părțile responsabile în vederea discutării procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale și minoritare	Grup de lucru instituit; 3 ședințe organizate; Numărul de decizii aprobate	Trim. III, 2023 Trim. I, III 2024	În limita mijloacelor bugetare	În limita mijloacelor bugetare		Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene Cancelaria de Stat Comisia parlamentară „Comisia drepturile omului și relații interetnice; Oficiul Consiliului Europei la Chișinău; Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN) Partenerii de dezvoltare Organizațiile societății civile Autoritățile

							publice locale de nivelul I și II
2.1.1.4. Elaborarea proiectului documentului de ratificare a Cartei europene a limbilor regionale și minoritare și supunerea documentului spre avizare consultări publice	Proiectul documentului elaborat; Numărul de sesiuni publice de consultare organizate;	Anul 2024 – 2025 Trim. II, 2025		În limita mijloacelor bugetare	În limita mijloacelor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Partenerii de dezvoltare, Organizațiile Societății Civile. Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia
2.1.1.5. Formarea specialiștilor din APC, APL, reprezentanți ai instituțiilor de ordine și justiție, cadre didactice, jurnaliști etc. în aplicarea prevederilor Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare	4 sesiuni de instruire organizate pentru fiecare categorie de grup-țintă; Numărul de specialiști formați dezagregați după autoritățile publice/ONG-uri; Gradul de satisfacție a beneficiarilor de calitatea instruirilor (prin completarea chestionarelor la finalizarea instruirilor)	Trim. III, IV, 2025			În limita mijloacelor bugetare	Agenția Relații Interetnice	Ministerul Educației și Cercetării Cancelaria de Stat; Oficiul Consiliului Europei la Chișinău; Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN) Parteneri de dezvoltare Organizațiile societății civile
2.1.1.6. Organizarea și desfășurarea activităților de sensibilizare/informare a societății cu privire la oportunitățile de ratificare a Cartei europene a limbilor regionale și minoritare și intensificarea dialogului intercultural	4 evenimente organizate cu platforma parlamentară, organizațiile societății civile, mediul academic, autoritățile publice centrale și autoritățile publice locale, jurnaliști etc. ; Spot tematic elaborat și difuzat;	2024 – 2025 Trim. III, IV, 2025		15 000 (bugetul ARI)	15 000 (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice Ministerul Educației și Cercetării	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene Oficiul Consiliului Europei la Chișinău Partenerii de dezvoltare Organizațiile societății civile

	Numărul de participanți						
Acțiune prioritară: 2.1.2. Îmbunătățirea predării limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ general							
2.1.2.1. Monitorizarea implementării curricula la limba și literatura rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară în învățământul general, curriculumului-pilot la limba și literatura găgăuză pentru clasele I – IV și programelor de educația multilingvă.	Numărul instituțiilor care au implementat curricula, programe de educație multilingvă, dezagregat după limbi; Numărul de copii care studiază limbile minorităților naționale, dezagregat după limbă și nivelul de instruire; Numărul de recomandări cu privire la îmbunătățirea procesului de predare - învățare a limbilor minorităților naționale, programelor de educație multilingvă.	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile publice locale de nivelul II
2.1.2.2. Elaborarea, tipărirea și distribuirea manualelor de studiere a limbilor minorităților naționale: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și manualelor pentru predarea-învățarea disciplinelor nonlingvistice în limbile minorităților naționale	Numărul de titluri de manuale editate pentru ciclul primar, gimnazial și liceal; Numărul de manuale ce pot fi accesate în format online pe site-ul MEC	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Partenerii de dezvoltare
2.1.2.3. Organizarea seminarelor Republicane metodice pentru cadrele didactice care predau limbile minorităților naționale: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și disciplinele nonlingvistice în limbile minorităților naționale	Numărul de seminare dezagregate pe limbi; Numărul de cadre didactice participante, dezagregate pe limbi vorbite	Trim.III, anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile publice locale de nivelul II Instituțiile de învățământ superior

2.1.2.4. Elaborarea și aprobarea Planurilor individuale de învățământ orientate spre predarea disciplinelor de studiu în limbile minorităților naționale	Numărul de planuri individuale aprobate Raport de monitorizare a implementării planurilor individuale cu recomandări	Trim.III, anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile publice locale de nivelul II
Acțiune prioritară: 2.1.3. Organizarea evenimentelor multilingve la care să participe persoanele aparținând minorităților naționale							
2.1.3.1. Susținerea proiectelor desfășurate de sectorul asociativ/ organizațiile etnoculturale în vederea promovării multilingvismului: programe de mobilitate a tinerilor, concursuri, editarea literaturii, conferințe, excursii etc.	Număr de evenimente organizate (festivaluri, mese rotunde, conferințe, tabere de vară etc.), cel puțin 20, dezagregate după nivel național/regional; Numărul de participanți	Anual 2023 (elaborarea regulamentului)	150 000 (bugetul ARI)	150 000 (bugetul ARI)	150 000 (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice Instituțiile de învățământ superior	Autoritățile publice locale (Centre de tineret, Direcțiile de Învățământ, Direcțiile de Cultură); Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Instituțiile de învățământ superior; Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Organizațiile Societății Civile
2.1.3.2. Desfășurarea unor evenimente de sensibilizare (mese rotunde, conferințe) la nivel național și regional privind educația multilingvă și diseminarea bunelor practici în acest domeniu (A/HRC/34/12-Moldova (UPR 2016), para 121.164)	Număr de evenimente organizate, dezagregate după nivel național/regional; Gradul de satisfacție a participanților de calitatea evenimentelor de sensibilizare (prin completarea chestionarelor la finalizarea evenimentelor)	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării Instituțiile de învățământ superior	Autoritățile publice locale de nivelul II Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova C.E. ProDidactica Partenerii de dezvoltare
III. DIALOGUL INTERCULTURAL ȘI APARTENENȚA CIVICĂ LA STATUL REPUBLICA MOLDOVA							
Obiectivul specific 3.1. Sporirea interacțiunii dintre diferite grupuri etnice prin creșterea, cel puțin cu 10%, a numărului activităților, evenimentelor și proiectelor sociale, contribuind la promovarea culturii toleranței și dialogului intercultural							
Acțiune prioritară: 3.1.1. Promovarea interacțiunilor la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, sportive, turistice care să faciliteze dialogul intercultural							
3.1.1.1. Organizarea de evenimente și activități în vederea extinderii dialogului	Număr de evenimente organizate în vederea extinderii dialogului	Anual	100 000 lei (bugetul ARI)	100 000 lei (bugetul ARI)	100 000 lei (bugetul ARI)	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile publice locale (Direcția cultură, turism)

intercultural la nivel național, inclusiv în cadrul Casei Naționalităților (A/HRC/34/53/Add.2 , para 114)	intercultural (cel puțin 10 evenimente anual); Numărul de participanți, dezagregați după gen și etnie						Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Organizațiile Societății Civile
3.1.1.2. Organizarea evenimentelor de promovare a diversității culturale, turismului și brandurilor locale, la nivel local și național (târguri meșteșugărești, festivalul etniilor, maratoane culturale, etc.) (A/HRC/34/53/Add.2 , para 114)	Număr de evenimente la nivel național și regional; Număr (estimativ) de participanți; Număr de produse media realizate; Număr de vizualizări	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agencia Relații Interetnice Ministerul Culturii Agenția de Investiții Muzeul Național de Istorie a Moldovei Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova Biblioteca Națională	Autoritățile Publice Locale (Direcțiile de cultură și turism) Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”; Posturile de radio și de televiziune regionale; Agenți economici; Partenerii de dezvoltare; Organizațiile Societății Civile Centre de tineret Biblioteci Consiliul Național al Tinerilor
3.1.1.3. Păstrarea și dezvoltarea culturii minorităților naționale și a patrimoniului cultural intangibil prin includerea acestora în itinerarul turistic	Numărul de itinerare turistice dezvoltate	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Culturii Agenția de Investiții	Autoritățile publice locale Partenerii de dezvoltare: PNUD USAID PolishAID Fondul național de dezvoltare regională și locală (FNDRL)
3.1.1.4. Organizarea de tururi informaționale pentru operatori turistici și vlogeri în vederea promovării itinerarilor turistice destinate valorificării diversității culturale	Numărul de tururi organizate (minimum 2) Numărul de persoane informate (minimum 50)	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Culturii Agenția de Investiții	Autoritățile publice locale de nivelul I și II Partenerii de dezvoltare: PNUD USAID PolishAID

							Fondul național de dezvoltare regională și locală (FNDRL)
3.1.1.5. Promovarea patrimoniului cultural al minorităților naționale în cadrul sărbătorilor festivalurilor la nivel național	Numărul de evenimente desfășurate Numărul organizațiilor culturale reprezentând minoritățile naționale participante	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Culturii	Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale Autoritățile publice locale de nivelul I și II Partenerii de dezvoltare
3.1.1.6. Organizarea tururilor tematice în UTA Găgăuzia pentru reprezentanții corpului diplomatic, jurnaliști și vlogheri internaționali care relatează despre călătorii, operatori de turism și agenții turistice din Moldova	Numărul de tururi organizate (min. 1) Numărul de persoane informate (min.50)	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Culturii Agenția de Investiții Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia	Autoritățile Publice Locale de nivelul II Parteneri de dezvoltare: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare USAID Polish AID Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
Acțiune prioritară: 3.1.2 Încurajarea canalelor media să instruiască jurnaliștii în vederea reflectării diversității, încurajării dialogului intercultural și a identității civice							
3.1.2.1. Organizarea seminarelor cu participarea furnizorilor de servicii media cu privire la abordarea bazată pe drepturile omului, standarde și bunele practici internaționale în domeniul combaterii discriminării rasiale și discursului de ură, reflectarea diversității în cadrul serviciilor media audiovizuale, inclusiv online	1 seminar desfășurat; număr de furnizori participanți, dezagregați după categorii: naționali, regionali, radio, TV, mass-media online (cel puțin 25 persoane); Înregistrările video de la instruire publicate pe site-ul Companiei Naționale „Teleradio-Moldova” și ARI	Anual	În limita alocațiilor bugetare și resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și resurselor umane disponibile	Centrul de Instruire Continuă pe lângă Compania Națională „Teleradio-Moldova”; Universitatea de Stat din Moldova (Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării)	Consiliul Audiovizualului Instituțiile de învățământ superior, Facultățile de jurnalism Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității; Compania „Teleradio-Moldova” Compania Publică GRT; Posturile de radio și de televiziune regionale Partenerii de dezvoltare Organizațiile Societății Civile Consiliul Presei, Centrul Independent de Jurnalism

								(CIJ), Asociația Presei Independente (API)
3.1.2.2. Integrarea conținuturilor referitoare la drepturile omului, abordare incluzivă, reflectarea diversității, interculturalism, prevenirea discriminării și eliminarea prejudecăților în Programele din domeniile: Drept, Științe ale Educației, Jurnalism și Comunicare	Numărul de Curricula actualizate la Programe relevante; Numărul de instituții de învățământ superior care au adoptat curriculum actualizat	– Trim.III, 2023	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare			Instituțiile de învățământ superior	Partenerii de dezvoltare Organizațiile Societății Civile Centrul pentru Jurnalism Independent Consiliul pentru egalitate
3.1.2.3. Elaborarea ghidului privind Promovarea drepturilor omului în materialele de presă, care va aborda aspecte privind eliminarea discriminării, xenofobiei și discursului de ură în spațiul public, drepturile minorităților naționale, jurnalismul colaborativ etc.	Ghid elaborat și plasat pe site-ul universității	Trim. III, 2023	În limita alocațiilor bugetare				Universitatea de Stat din Moldova (Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării)	Consiliul pentru egalitate
Obiectivul specific 3.2.: Sporirea capacităților actorilor relevanți pentru educația interculturală, astfel încât până în anul 2025, cel puțin 80% dintre actanți să posede această competență până în anul 2025								
Acțiune prioritară: 3.2.1. Promovarea dialogului intercultural prin activități formale și non-formale								
3.2.1.1. Instruirea profesorilor/ tinerilor specialiști din domeniul educației cu privire la managementul diversității în clasă, toleranță interetnică și dialogul intercultural cu scopul promovării incluziunii minorităților naționale la lecții și în cadrul activităților extracurriculare. (CRC, 36c).	Program elaborat; Numărul de instruirii realizate (min. 2 seminare); Numărul de cadre didactice instruite (cel puțin 50 cadre didactice), dezagregat după gen, mediu rural/ urban	Trim.III, anual	30 000 lei (În limita alocațiilor bugetare)	30 000 lei (În limita alocațiilor bugetare)	30 000 lei (În limita alocațiilor bugetare)		Ministerul Educației și Cercetării în parteneriat cu CE ProDidactica Instituțiile de învățământ superior cu profil pedagogic Organele locale în domeniul învățământului	Consiliul pentru egalitate. Partenerii de dezvoltare Organizațiile Societății Civile
3.2.1.2. Implementarea disciplinei opționale ”Культура доброседства/Cultura buniei	Numărul de instituții; Numărul de elevi dezagregați după regiuni și limbă vorbită	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare		Ministerul Educației și Cercetării	Organele locale în domeniul învățământului Instituțiile de învățământ

vecinătăți/ Узнаем друг друга лучше (liceu)” în instituțiile de învățământ general pe ambele maluri ale Nistrului							
3.2.1.3. Organizarea și desfășurarea concursului republican ”Tânărul cercetător” în vederea promovării limbilor minorităților naționale și diversității culturale	Regulament elaborat Concurs organizat; Numărul de participanți, dezagregați după regiune, limbă vorbită	Anual Trim. IV (noiembrie de ziua Științei), anual	80 000 lei (în limita bugetului MEC)	100 000 lei (în limita bugetului MEC)	100 000 lei (în limita bugetului MEC)	Ministerul Educației și Cercetării Organele locale în domeniul învățământului	Instituțiile de învățământ superior Biblioteci Muze Centre de tineret
3.2.1.4. Organizarea și desfășurarea anuală a proiectelor sociale cu participarea tinerilor din diferite regiuni și de diferite etnii în vederea promovării toleranței interetnice și diversității: de ex. teatru intercultural, proiecte digitale, expoziții virtuale de pictură și fotografii, produse digitale etc.	2 proiecte organizate anual; Număr de tineri implicați, dezagregați după gen și etnie, mediu rural/urban;	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Agencia Relații Interetnice	Consiliul Național a Tinerilor din Moldova, centre de tineret, muzee biblioteci, teatre, Centre de integrare pentru străini (Bălți, Chișinău, Cahul) Organele locale în domeniul învățământului, Direcțiile de cultură și turism, Organizațiile societății civile
3.2.1.5. Organizarea, în colaborare cu asociațiile studențești, a unor mese rotunde, sesiuni de informare sau ateliere pentru a promova dialogul intercultural, cultura civică participativă și principiile fundamentale ale unei societăți democratice	Număr de evenimente organizate (min. 2 anual), dezagregat după regiune Numărul de participanți	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Universitatea de Stat din Moldova	Instituțiile de învățământ superior
Obiectivul specific 3.3: Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării prin implicarea tuturor actorilor relevanți, astfel încât până în anul 2025 cazurile raportate să scadă cu cel puțin 5%							
Acțiune prioritară: 3.3.1. Promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la discursul de ură, discriminare și exprimare a intoleranței							

3.3.1.1. Instruirea și informarea societății civile în vederea sesizării organelor competente despre cazurile de discriminare pe baza criteriului lingvistic, etnic, religios, rasial etc. și instigare la ură	Număr de organizații neguvernamentale instruite; Număr de activități de informare organizate Număr de sesizări; Număr de cazuri soluționate	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agencia Relații Interetnice Consiliul pentru egalitate	Oficiul Avocatului Poporului Partenerii de dezvoltare; Organizațiile Societății Civile
3.3.1.2. Monitorizarea implementării recomandărilor formulate de Consiliul pentru egalitate în raport cu cazurile de discriminare a minoritățile naționale precum și sensibilizarea autorităților publice cu privire la implementare a acestora	Număr de recomandări monitorizate; Număr de recomandări implementate	Anual	15 000 (bugetul Consiliului)	15 000 (bugetul Consiliului)	15 000 (bugetul Consiliului)	Consiliul pentru egalitate	Agencia Relații Interetnice
Acțiunea prioritară: 3.3.2. Sporirea capacităților diferitor actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice							
3.3.2.1. Organizarea evenimentelor de sensibilizare (mese rotunde, conferințe, ateliere, traininguri, bucle) pentru angajații instituțiilor de stat la nivel de APC și APL cu privire la interculturalism, managementul diversității, prevenirea tensiunilor interetnice și cooperare interculturală	Numărul de evenimente organizate (min. 2 evenimente); Numărul de participanți (anual minimum 100 de persoane), dezagregat după nivel central / local, gen, mediu rural/ urban	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agencia Relații Interetnice	Consiliul pentru egalitate Oficiul Avocatului Poporului; Partenerii de dezvoltare; Autoritățile publice centrale, Autoritățile publice locale de nivelul I și II; Organizațiile Societății Civile
3.3.2.2. Organizarea acțiunilor dedicate Decadei internaționale 2015 – 2024 pentru persoanele de descendență africană (CERD 28)	Numărul de evenimente organizate; Numărul de participanți dezagregați după etnie	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agencia Relații Interetnice	Ministerul Afacerilor Interne Centre de integrare pentru străini (Bălți, Chișinău, Cahul) Instituțiile de învățământ superior

							Organizațiile societății civile care se preocupă de protecția drepturilor persoanelor de origine africană
3.3.2.3. Organizarea comună a sesiunilor de informare cu privire la metodologia de investigare, sancționare și monitorizare eficientă a infracțiunilor motivate de prejudecată pentru funcționarii publici la nivel de APL, implicați în activitățile cu grupurile vulnerabile. (ACFC/OP/IV(2016)004)	Numărul de activități organizate; Numărul de participanți	Anual	În limita resurselor alocate din Proiectul <i>Consolidarea diversității și egalității în Republica Moldova 2021 – 2024, finanțat de Consiliul Europei</i>	În limita resurselor alocate din Proiectul <i>Consolidarea diversității și egalității în Republica Moldova 2021 – 2024, finanțat de Consiliul Europei</i>		Ministerul Afacerilor Interne (Inspectoratul General al Poliției) Procuratura Generală	
3.3.2.4. Implementarea programelor de instruire pentru reprezentanții organelor de ordine publică, judecătorii, avocații și funcționarii de stat cu privire la drepturile minorităților etno-lingvistice și religioase, egalitate și prevenire a discriminării rasiale și mecanisme ce oferă despăgubiri persoanelor afectate (CERD, 25/ UPR 121.66, ECRI, CRI(2021)18), CERD/C/103/D/60/2016)	Numărul de instruiți; Numărul de judecători și avocați care acordă asistență juridică garantată de stat, polițiști instruiți;	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Institutul Național al Justiției Procuratura Generală Ministerului Afacerilor Interne (Centrul integrat de pregătire pentru aplicarea legii în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”)	Centrul de Instruire a Avocaților
3.3.2.5. Capacitarea autorităților administrației publice locale în vederea identificării și raportării cazurilor de discriminare pe baza criteriului lingvistic,	Număr de instruiți organizate Numărul funcționarilor/specialiștilor capacitați, dezagregat după mediu rural/urban, gen	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Consiliul pentru egalitate	Agenția Relații Interetnice Organizațiile societății civile

etnic, religios, rasial etc. și instigare la ură							
Obiectivul specific 3.4: Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova prin creșterea cu cel puțin 5% anual a numărului de activități, evenimente și proiecte sociale							
Acțiune prioritară: 3.4.1. Facilitarea inițiativelor de edificare a sentimentului civic							
3.4.1.1. Susținerea proiectelor cu referire la dialog intercultural, cetățenie activă și consolidarea spiritului civic în rândul tinerilor	Numărul de proiecte susținute (cel puțin 5 proiecte); Numărul de beneficiari, dezagregați după nivel regiune, mediu urban /rural (cel puțin 100)	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Ministerul Educației și Cercetării	Centre de tineret Organizațiile societății civile Partenerii de dezvoltare Instituțiile de învățământ superior
3.4.1.2. Crearea și susținerea platformelor de dialog și discuții cu participarea tinerilor cu privire la dezvoltarea activismului civic, aspecte de integrare a minorităților, schimb intercultural, eliminarea stereotipurilor, prevenirea discriminării rasiale și tensiunilor interetnice de tip World Cafe, Open Space Discussions, Youth HUB etc.	4 evenimente organizate cu participarea tinerilor din diverse regiuni; Numărul de beneficiari, dezagregați după nivel regiune, mediu urban /rural (cel puțin 100)	Anual	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Agenția Relații Interetnice	Instituțiile de învățământ general/ profesional tehnic/ superior Consiliul Național al Tinerilor din Moldova Centre de tineret Biblioteci Consiliul pentru egalitate Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale; Centru Republican de Asistență Psihopedagogică Centre de integrare pentru străini (Bălți, Chișinău, Cahul) Platforma Tineretului Pentru Solidaritate Interetnică
IV. MASS-MEDIA							
Obiectivul specific 4.1.: Sporirea accesului la informații și programe în limbile minorităților naționale, promovarea multilingvismului și diversității în societate prin mass-media, astfel încât până la 2025 ponderea conținutului disponibil în limbile minorităților naționale să crească cu 10%							

Acțiune prioritară: 4.1.1. Încurajarea instituțiilor audiovizuale private să producă și să difuzeze conținut în limbile minorităților naționale							
4.1.1.1. Monitorizarea furnizorilor de servicii media ale căror servicii media audiovizuale se adresează comunităților din unitățile administrativ-teritoriale în care o minoritate etnică reprezintă o pondere majorată și elaborarea rapoartelor privind timpul/spațiul de emisie alocat producției locale în limba minorității respective	Număr de monitorizări efectuate; Număr de rapoarte elaborate	Anul	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile			Consiliul Audiovizualului	Agenția Relații Interetnice Organizațiile societății civile
4.1.1.2. Reflectarea diversității etnice, culturale și lingvistice a societății în programele radio și TV destinate tuturor audiențelor	Număr de programe privind reflectarea diversității etnice, culturale și lingvistice a societății	Anual	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” Instituția publică a audiovizualului Compania „GRT” Posturile de radio și de televiziune regionale Media online Agenția Relații Interetnice	Asociația Presei Independente (API)
Acțiune prioritară: 4.1.2. Încurajarea difuzării multilingve și a practicii de subtitrare în limba de stat și în limbile minorităților naționale							
4.1.2.1. Extinderea accesului la informație prin difuzarea programelor multilingve și subtitrarea în limba română și în limbile minorităților naționale	Pondere emisiunilor subtitrate în limba română și în limbile minorităților naționale; Volumul de emisie al programelor multilingve; Numărul de programe TV și radio multilingve; Creșterea numărului de vizualizări ale	Anual	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” Instituția publică a audiovizualului Compania „GRT” Posturile de radio și de televiziune regionale	Consiliul Audiovizualului

	programele multilingve (prin intermediul instrumentelor de măsurare a audienței – ex., AGB Nielsen, etc.)						
4.1.2.2. Elaborarea programului de dezvoltare continuă și desfășurarea instruirilor continue în domeniul reflectării multilingvismului și promovării diversității etnice în societate pentru angajații companiilor publice, inclusiv din alte posturi de radio și televiziune	Program de dezvoltare continuă elaborat; Număr de instruiți desfășurarte; Număr de participanți, dezagregați după nivel național/regional, limbă vorbită, apartenență etnică	Trim. III, anual	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” Centrul de Instruire Continuă pe lângă Compania Națională „Teleradio-Moldova”	Instituția publică a audiovizualului Compania „GRT” Posturile de radio și de televiziune regionale; Partenerii de dezvoltare; Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
Acțiune prioritară: 4.1.3. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și eficiente pentru monitorizarea și raportarea stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic							
4.1.3.1. Elaborarea Metodologiei de monitorizare a furnizorilor și distribuitorilor de servicii media cu privire la discursul instigator la ură, xenofobie și rasism	Metodologie modificată și aplicată; Număr de recomandări înaintate; Numărul de recomandări implementate	Trim. II, 2023	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile			Consiliul Audiovizualului	Partenerii de dezvoltare; Consiliul pentru egalitate; Organizațiile Societății Civile Consiliul Presei, Centrul Independent de Jurnalism (CIJ), Asociația Presei Independente (API)
4.1.3.2. Aplicarea metodologiei de monitorizare a discursului de ură, cu suportul experților internaționali, în cadrul serviciilor media audiovizuale	Metodologie aplicată; Număr de monitorizări realizate; Număr de recomandări înaintate; Număr de recomandări implementate	Anual	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	În limita alocațiilor bugetare și a resurselor umane disponibile	Consiliul Audiovizualului	Partenerii de dezvoltare; Consiliul pentru egalitate; Organizațiile Societății Civile; Oficiul Avocatului Poporului Consiliul Presei, Centrul Independent de Jurnalism (CIJ),

							Asociația Presei Independente (API)
Costul total al acțiunilor per an			520 235 lei	1 006 235 lei	640 235 lei		

Notă informativă

la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului pentru anii 2023 - 2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017 - 2027

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului actului normativ

Autoritatea responsabilă pentru elaborarea proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului este Ministerul Educației și Cercetării care, conform art. 6 din HG nr.146/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării, realizează funcțiile în domeniul *relațiilor interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova*.

Programul a fost elaborat de către Ministerul Educației și Cercetării în colaborare cu reprezentanți ai autorităților/instituțiilor de stat, societății civile, reprezentanții Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, partenerii de dezvoltare etc.: Agenția Relații Interetnice, Cancelaria de Stat, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Interne, Biroul Național de Statistică, Consiliul Audiovizualului, Consiliul pentru egalitate, Oficiul Avocatului Poporului, Institutul Patrimoniului Cultural, reprezentanți ai Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale, Oficiul ONU pentru drepturile omului.

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea **Programului pentru anii 2023 -2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru anii 2017 - 2027** a fost elaborat în temeiul prevederilor Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, Hotărârii Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Hotărârii Guvernului (HG) nr. 1464/2016 privind aprobarea **Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pe anii 2017 – 2027**.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Punerea în aplicare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru perioada 2017 - 2027 este prevăzută în Agenda de Asociere RM-UE pentru anii 2021 – 2027. Adoptarea Programului pentru perioada 2023 - 2025 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru perioada 2017 – 2027 este o măsură inclusă în Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (aprobat de către Comisia Națională pentru Integrare Europeană pe data de 4 august 2022).

În vederea consolidării relațiilor interetnice și asigurării drepturilor minorităților naționale, în *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023* (aprobat prin HG nr. 90/2023) este prevăzută acțiunea nr. 14.53 Aprobarea Programului pentru anii 2023-2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017 – 2027.

Elaborarea Programului este condiționată de expirarea validității și pierderea actualității Planului de Acțiuni pe anii 2017-2020 și asigurarea consecutivității de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru implementarea *Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017 – 2027*, ținându-se cont de realizările și lacunele politicilor implementate anterior, standardele și obligațiile în domeniul drepturilor omului, precum și de bunele practici din domeniu, care răspund necesităților reprezentanților minorităților naționale din Republica Moldova.

Programul este corelat în mod plenar cu prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) “Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr.315/2022, care prevede sporirea calității

vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vârstă, mediul de reședință, sex, *etnie*, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care *nici un om nu trebuie lăsat în urmă*. Programul contribuie la realizarea a trei obiective ale SND (nr. 4, 7 și 9) și anume: *Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală; Obiectivul general 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente; Obiectivul general 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.*

În acest sens, Programul propune spre realizare obiectivele ce țin de consolidarea capacităților tinerilor în vederea încurajării acestora de a participa la viața publică, intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, prin eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative, asigurând un proces participativ și transparent de luare a deciziilor, instruirea factorilor relevanți privind drepturile omului, inclusiv drepturile minorităților naționale, promovarea limbilor minorităților naționale, diversității culturale și spiritului civic, acțiuni de prevenire a infracțiunilor motivate de prejudecăți, ură interetnică și discriminare etc.

3. Descrierea gradului de compatibilitate, pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Proiectul de hotărâre nu are drept scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea ***Programului pentru anii 2023 -2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pe anii 2017 - 2027*** este un document de politici publice pe termen mediu ce descrie obiectivele și acțiunile ce urmează a fi realizate în cele patru direcțiile prioritare stabilite în Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016): *I. Participarea la viața publică; II. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba oficială a statului și limbile minoritare; III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova; IV. Mass-media.*

Obiectivul general al Programului este asigurarea contextului favorabil pentru consolidarea relațiilor interetnice în perioada 2023 – 2025, astfel încât către anul 2025 Republica Moldova să dispună de mecanisme de lucru eficiente în domeniul educațional, economic, social, cultural pentru facilitarea participării reprezentanților minorităților naționale la viața publică și dialogul intercultural, promovarea multilingvismului și asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și asigurarea accesului minorităților naționale la informații și mass-media în limbile acestora.

Programul pentru anii 2023 – 2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice va contribui la soluționarea următoarelor probleme și provocări: *nivelul insuficient de participare a minorităților naționale la viața publică; eficiență scăzută a organelor consultative cu persoanele aparținând minorităților naționale, inclusiv la nivel local; insuficiența de date segregate cu privire la minoritățile naționale; nivelul insuficient de cunoștințe din partea diferitor grupuri din societate despre diversitatea culturală, lingvistică, istoria și tradițiile minorităților naționale; nivelul insuficient de promovare a diversității și multilingvismului în societate etc.*

Programul reprezintă o foaie de parcurs pentru promovarea unei coerențe între angajamentele internaționale ale Republicii Moldova și documentele de politici strategice naționale în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale și consolidării relațiilor interetnice. Caracterul intersectorial al documentului este asigurat de obiectivele și acțiunile specifice propuse pentru a fi realizate în domeniul educației, tineretului, culturii, turismului, mass-media etc. prin prisma abordării drepturilor omului. Adicional, acest caracter al Programului este reflectat și în focusarea directă sau indirectă a unor acțiuni specifice pentru promovarea egalității de gen.

Programul vine să răspundă la un șir de recomandări incluse în documentele organismelor internaționale și regionale de monitorizare în domeniu, precum Evaluarea Periodică Universală (UPR), Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD), Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW), Comitetul pentru drepturile copilului (CRC), Comitetul ONU privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (CESCR), Consiliul Drepturilor Omului (HRC), Raportorul special al ONU pentru problemele minorităților, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI). Aceste recomandări au fost transpuse în acțiuni concrete reflectate în Planul de acțiuni al Programului.

Programul contribuie la realizarea a patru ODD-uri:

a) ODD 10 „Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta”: *Ținta 10.2. “Până în 2030, abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, indiferent de vârstă, sex, dizabilitate, rasă, etnie, origine, religie sau statut economic sau de altă natură.” și Ținta 10.3. “Asigurarea oportunităților egale și reducerea inegalității rezultatelor, inclusiv prin eliminarea legilor, politicilor și practicilor discriminatorii, și promovarea legislației, politicilor și acțiunilor corespunzătoare în acest sens.”*

b) ODD 4 “Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți”: *Ținta 4.7. “Până în 2030, asigurarea faptului că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv, printre altele, prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi a păcii și non-violenței, cetățenia globală și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă”.*

c) ODD 5 “Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor”

Ținta 5.5 Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și egalității de șanse la posturi de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

d) ODD 16 „Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”

Ținta 16.6. “Dezvoltarea eficienței, responsabilității și transparenței instituțiilor la toate nivelurile”, Ținta 16.7. „Asigurarea procesului decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile” și Ținta 16.10. “Asigurarea accesului egal la informație tuturor cetățenilor”.

Programul este corelat în mod plener cu prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) “Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr.315/2022, care prevede sporirea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vârstă, mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care *nici un om nu trebuie lăsat în urmă*. Programul contribuie la realizarea a trei obiective ale SND (nr. 4, 7 și 9) și anume: *Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală; Obiectivul general 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente; Obiectivul general 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.*

Programul are obiective specifice și acțiuni prioritare:

Direcția prioritară nr.1: Participare la viața publică

Obiectiv specific 1.1. Creșterea participării tuturor cetățenilor, inclusiv a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, în mod echitabil, pentru angajare în serviciul public, astfel încât până la finele anului 2025, rata persoanelor aparținând minorităților naționale angajate în serviciul public să sporească cu cel puțin 5% (*Acțiune prioritară: 1.1.1. Susținerea participării la viața publică a persoanelor aparținând minorităților naționale, în special tinerilor, promovând respectarea principiului egalității între femei și bărbați.*

Obiectiv specific 1.2. Intensificarea unei comunicări mai eficiente între autorități și societatea civilă, prin eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative, asigurând un proces

participativ și transparent de luare a deciziilor (*Acțiune prioritară: 1.2.1. Crearea și eficientizarea capacităților instituționale ale organelor consultative la nivel local; Acțiune prioritară: 1.2.2. Asigurarea unei comunicări eficiente cu minoritățile naționale; Acțiune prioritară: 1.2.3. Perfecționarea cadrului instituțional și normativ; Acțiune prioritară: 1.2.4. Sporirea responsabilității la nivelul administrației publice locale în domeniul minorităților naționale și acordarea suportului logistic și informațional necesar pentru realizarea eficientă a sarcinilor; Acțiunea prioritară: 1.2.5. Îmbunătățirea comunicării și coordonării mai eficiente între autoritățile publice implicate în elaborarea și implementarea politicilor de incluziune*).

Obiectiv specific 1.3. Sporirea, cu cel puțin 5%, numărului de surse de informații (studii, cercetări, analize, date statistice etc.) disponibile în domeniile ce se referă la relațiile interetnice (*Acțiune prioritară: 1.3.1. Îmbunătățirea sistemului de colectare a datelor referitoare la relațiile interetnice și asigurarea accesului la datele oficiale și publice; Acțiune prioritară: 1.3.2. Realizarea de studii și cercetări fundamentate privind relațiile interetnice în Republica Moldova*).

Direcția prioritară nr. 2: Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba oficială a statului și limbile minoritare

Obiectiv specific 2.1. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice prin respectarea angajamentelor internaționale ale RM în domeniul limbilor minorităților naționale, astfel încât până la finele anului 2025 numărul activităților de promovare a limbilor minorităților naționale să crească cu 5 % (*Acțiune prioritară: 2.2.1. Continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare; Acțiune prioritară: 2.2.2. Îmbunătățirea predării limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ general; Acțiune prioritară: 2.2.3. Organizarea evenimentelor multilingve la care să participe persoanele aparținând minorităților naționale*)

Direcția prioritară nr.3: Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova

Obiectiv specific 3.1. Sporirea interacțiunii dintre diferite grupuri etnice prin creșterea, cel puțin cu 10%, a numărului activităților, evenimentelor și proiectelor sociale, contribuind la promovarea culturii toleranței și dialogului intercultural (*Acțiune prioritară: 3.1.1. Promovarea interacțiunilor la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, sportive, turistice care să faciliteze dialogul intercultural; Acțiune prioritară: 3.1.2. Încurajarea canalelor media să instruiască jurnaliștii în vederea reflectării diversității, încurajării dialogului intercultural și a identității civice*)

3.2. Sporirea capacităților actorilor relevanți pentru educația interculturală, astfel încât până în anul 2025, cel puțin 80% dintre actanți să posede această competență (*Acțiune prioritară: 3.2.1. Promovarea dialogului intercultural prin activități formale și non-formale*)

3.3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării prin implicarea tuturor actorilor relevanți, astfel încât până în anul 2025 cazurile raportate să scadă cu cel puțin 5% (*Acțiune prioritară: 3.3.1. Promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței; Acțiunea prioritară: 3.3.2. Sporirea capacităților diferitor actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice*)

3.4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova prin creșterea cu cel puțin 5% anual a numărului de activități, evenimente și proiecte sociale (*Acțiune prioritară: 3.4.1. Facilitarea inițiativelor de edificare a sentimentului civic*)

Direcția prioritară nr.4: Mass-media

4.1. Sporirea accesului la informații și programe în limbile minorităților naționale, promovarea multilingvismului și diversității în societate prin mass-media, astfel încât până la 2025 ponderea conținutului disponibil în limbile minorităților naționale să crească cu 10% (*Acțiune prioritară: 4.1.1. Încurajarea instituțiilor audiovizuale private să producă și să difuzeze conținut în limbile minorităților naționale; Acțiune prioritară: 4.1.2. Încurajarea difuzării multilingve și a practicii de subtitrare în limba de stat și în limbile minorităților naționale; Acțiune prioritară: 4.1.3. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și eficiente pentru monitorizarea și raportarea stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic*)

Urmare a realizării obiectivelor specifice și acțiunilor în cele 4 domenii prioritare stabilite,

Programul va avea un impact exhaustiv și multidimensional, după cum urmează:

Impact 1: Minoritățile naționale vor fi reprezentate la un nivel sporit și incluziv în administrația de stat și serviciul public, urmare a creșterii gradului de eficiență în participare, comunicare și consultanță între autorități și societatea civilă și îmbunătățirea cunoașterii în domeniul ce se referă la relațiile interetnice.

Impact 2: Va fi asigurată protecția și dezvoltarea limbilor minorităților naționale și promovarea diversității lingvistice și multilingvistului în societate.

Impact 3: Dialogul intercultural, coeziunea socială și educația interculturală se vor extinde și se vor promova, consolidând sentimentul de apartenență civică la statul R. Moldova și contribuind la prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării.

Impact 4: Reprezentarea minorităților naționale la informații și programe mediatice în limbile minorităților prin intermediul mass-media.

5. Fundamentarea economico-financiară

Din perspectiva finanțării, Programul urmează a fi bazat pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare.

Realizarea acțiunilor stipulate în Program se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni, precum și din alte surse, conform legislației în vigoare.

În tabelele nr.1 sunt prezentate *costurile* pentru implementarea Programului, inclusiv pe surse de finanțare, care au fost estimate și generalizate în baza Planului de Acțiuni.

Tabelul 1. Costurile estimative pentru implementarea Programului

Obiectiv specific	2023	2024	2025	Total, lei
1.1.	15 000	115 000	115 000	245 000
1.2.	115 235	66235	115 235	296 705
1.3.	-	400 000	-	400 000
2.1.	165 000	180 000	165 000	510 000
3.1.	100 000	100 000	100 000	300 000
3.2.	110 000	130 000	130 000	370 000
3.3.	15 000	15 000	15 000	45 000
3.4.	-	-	-	-
4.1.	-	-	-	-
Total	520 235 lei	1 006 235 lei	640 235 lei	2 166 705 lei

Costul total al Programului pentru perioada 2023-2025 este de **2 166 705 lei**.

Realizarea acțiunilor stipulate în Program-se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni, precum și cu susținerea partenerilor de dezvoltare.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Proiectul de Hotărâre de Guvern a fost elaborat în stricta conformitate cu legislația în vigoare și este în concordanță cu cadrul juridic existent.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

Elaborarea Programului a avut un caracter incluziv, transversal, participativ și transparent.

Părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interinstituțional*, în

componenta căruia sunt delegate peste 30 de persoane din partea autorităților/instituțiilor de stat, societății civile, reprezentanții consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, partenerii de dezvoltare etc.: Agenția Relații Interetnice; Cancelaria de Stat; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Culturii; Ministerul Afacerilor Interne; Biroul Național de Statistică; Consiliul Coordonator al Audiovizualului; Consiliul pentru egalitate; Oficiul Avocatul Poporului; Academia de Administrare Publică; Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul de Etnologie; Congresul Autorităților Locale al Republicii Moldova, Oficiul Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale (OSCE HCNM); Oficiul ONU pentru drepturile omului (OHCHR).

Subsecvent, în scopul respectării prevederilor *Legii nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional*, anunțul privind inițierea elaborării proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea **Programului pentru anii 2023 -2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru anii 2017 - 2027** și conceptul acestuia au fost plasate pe pagina web oficială a Ministerului Educației și Cercetării, la compartimentul Transparența decizională, precum și pe portalul particip.gov.md: https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/8655

În perioada 19 – 30 noiembrie 2021 au fost desfășurate interviuri aprofundate cu peste 20 de reprezentanți ai Parlamentului Republicii Moldova, Președinției, autorităților publice centrale și locale, ai instituțiilor publice, ai organizațiilor societății civile, ai comunităților etno-culturale și organizațiilor internaționale. De asemenea, la 23 decembrie 2021 a fost organizată ședința consultativă pe marginea Programului prenotat. Totodată, în februarie 2022 Programul a fost consultat și examinat de către autoritățile responsabile în vederea estimării costurilor aferente realizării acțiunilor incluse în Planul de acțiuni. În rezultatul procesului amplu de consultări, proiectul Programului a fost completat și ajustat conform recomandărilor propuse de părțile interesate.

În vederea corespunderii cu cadrul național de planificările financiare, Programul a fost consultat cu instituțiile responsabile și ajustat conform recomandărilor Ministerului Finanțelor enunțate în avizul nr. 05-17/172/1078 din 08.08. 2022.

8. Consultările expertizei anticorupție

Nu se aplică.

9. Consultările expertizei de compatibilitate

Proiectul nu este elaborat în scopul armonizării legislației naționale cu legislația UE, exceptându-se de efectuarea expertizei de compatibilitate.

10. Consultările expertizei juridice

Expertiza juridică a fost realizată de Ministerul Justiției.

11. Consultările altor expertize

Proiectul de act normativ nu necesită efectuarea altor expertize în conformitate cu art. 34 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.

Ministru

Anatolie TOPALĂ